

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Orla na lata 2017-2027

Orla, sierpień 2017

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie.	str. 3
1. Część diagnostyczna - sytuacja społeczno - gospodarcza Gminy Orla.	str. 8
1.1. Położenie, powierzchnia.	str. 8
1.2. Problemy społeczne, ich tendencje i prognozy.	str.10
Demografia.	str. 10
Rynek pracy.	str. 12
Oświata i kultura.	str. 16
Ochrona zdrowia.	str. 24
Poziom bezpieczeństwa.	str. 28
Pomoc społeczna.	str. 31
2. Część programowa strategii.	str. 37
2.1. Rekomendacje z badań społecznych.	str. 37
2.2. Wizja strategiczna, cele i kierunki działań.	str. 42
2.3. Harmonogram realizacji strategii.	str. 46
3. Zarządzanie i monitorowanie strategii.	str. 51
Zakończenie.	str. 53

Przygotowany dokument pt.: „*GMINNA STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W GMINIE ORLA NA LATA 2017-2027*” (dalej: Strategia), stanowi scenariusz interwencji samorządu terytorialnego Gminy Orla, jego jednostek organizacyjnych oraz partnerów społecznych w obszarze pomocy społecznej i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu mieszkańców.

I. Źródła prawa

Strategia jest kontynuacją przedsięwzięć realizowanych we wcześniejszym okresie programowania 2006-2016 oraz wyznaczeniem nowych priorytetów na lata 2017-2027, wynikających m.in. z:

1. dokumentów krajowych:

- 1) *Krajowego Programu Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji*¹;
- 2) *Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej 2020*²;
- 3) *Rządowego Programu na rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020*³;
- 4) *Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020, PO WER 2014-2020*⁴;
- 5) *Wieloletniego Programu Wspierania Finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania na lata 2014-2020”*⁵;
- 6) *Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020*;

2. dokumentów regionalnych:

- 1) *Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Orla na lata 2016-2023 przyjętego uchwałą Nr XVII/111/16 Rady Gminy Orla z dnia 30 listopada 2016 r.*;
- 2) *Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w Powiecie Bielskim na lata 2013–2018, przyjętej uchwałą Nr XXVI/204/13 Rady Powiatu w Bielsku Podlaskim z dnia 22 listopada 2013 r.*;
- 3) *Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność Lokalnej Grupy Działania „Puszcza Białowieska” na lata 2014-2020, przyjętej uchwałą przez Zarząd Stowarzyszenia Lokalna Grupa Działania „Puszcza Białowieska”*;

¹ Uchwała Nr 165 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020. Nowy wymiar aktywnej integracji” (M. P. poz. 787).

² Uchwała Nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 r. w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej” (M. P. poz. 811).

³ Uchwała Nr 237 Rady Ministrów z dnia 24 grudnia 2013 r. w sprawie przyjęcia dokumentu Założenia Długofalowej Polityki Senioralnej w Polsce na lata 2014 – 2020” (M. P. z 2014 r. poz. 52).

⁴ Dokument dostępny na stronie internetowej:

<https://www.power.gov.pl/strony/o-programie/dokumenty/program-wiedza-edukacja-rozwoj-2014-2020/>

⁵ Uchwała Nr 221 Rady Ministrów z dnia 10 grudnia 2013 r. w sprawie ustanowienia wieloletniego programu wspierania finansowego gmin w zakresie dożywiania „Pomoc państwa w zakresie dożywiania” na lata 2014 -2020 (M. P. z 2015 r. poz. 821).

- 4) *Strategii Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2020, przyjętej Uchwałą Nr XLV/534/14 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 6 listopada 2014 r.;*
- 5) *Wieloletniego programu rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim na lata 2013-2020, przyjętego uchwałą Nr XXIV/289/12 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 21 grudnia 2012 r.;*
- 6) *Programu na rzecz osób starszych w województwie podlaskim na lata 2016-2020, przyjętego uchwałą NR XXVII/244/16 Sejmiku Województwa Podlaskiego z dnia 29 sierpnia 2016 r.*

Opracowany dokument stanowi wypełnienie zobowiązań ustawowych art. 17. ust. 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016 r. poz. 930 z późn. zm.). Ramy prawne działań planowanych na okres 2017-2027 zawarte są w zbiorze aktualnie obowiązujących przepisów wielu ustaw i rozporządzeń, wśród których decydujące znaczenie mają ustawy:

- 1) ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej,
- 2) ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych,
- 3) ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci,
- 4) ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie,
- 5) ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym,
- 6) ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy,
- 7) ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi,
- 8) ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych,
- 9) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii,
- 10) ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego,
- 11) ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie,
- 12) ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej,
- 13) ustawa z dnia 4 listopada 2016 o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem”.

Należy zaznaczyć, że w przypadku dokonania zmian systemowych, potwierdzonych odpowiednimi nowelizacjami wyżej wspomnianych przepisów prawnych lub wprowadzenia nowych aktów prawnych, realizacja poszczególnych priorytetów i celów Strategii, będzie stosownie korygowana.

W okresie 2017-2027 realizacja priorytetów i celów Strategii będzie odbywała się przy uwzględnieniu europejskich zasad subsydiarności oraz solidarności społecznej, a także w warunkach szeroko pojmowanego partnerstwa lokalnego instytucji wsparcia i pomocy oraz organizacji obywatelskich Gminy Orla.

Przyjęcie dokumentu Strategii poprzez podjęcie uchwały Rady Gminy Orla oznacza nie tylko określenie scenariusza działań dla publicznych instytucji, ale także jest wyrazem uznania konieczności aktywnego włączenia się w jej realizację środowisk obywatelskich organizacji,

liderów lokalnych społeczności oraz mieszkańców Gminy Orla.

II. Grupa zadaniowa do spraw strategii – zasada partnerstwa

Przyjmując, za obowiązującą dla etapu konstruowania *Strategii*, a następnie etapów monitorowania jej wdrażania, zasadę partnerskiej współpracy, zarządzeniem nr 8/2017 Wójta Gminy Orla z dnia 28 lutego 2017 r., powołano Zespół do opracowania Gminnej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orla na lata 2017-2027, w składzie:

- 1) Marta Osa – Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Orli – wyznaczona, jako Koordynator Zespołu,
- 2) Jolanta Lewczuk – Przewodnicząca Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – wyznaczona, jako Zastępca Koordynatora Zespołu,
- 3) Grzegorz Warchoń – przedstawiciel Rady Gminy Orla - wyznaczony, jako członek Zespołu,
- 4) Irena Odziejewicz – Sekretarz Gminy Orla - wyznaczona, jako członek Zespołu,
- 5) Anna Niesteruk – Dyrektor Gminnego Ośrodka Kultury w Orli - wyznaczona, jako członek Zespołu,
- 6) Małgorzata Mieleško – pracownik socjalny Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Orli - wyznaczona jako członek Zespołu,
- 7) Julita Lemiesz – pedagog Zespołu Szkół z dodatkowym nauczaniem języka białoruskiego im. Ziemi Orłańskiej w Orli – wyznaczona, jako członek Zespołu,
- 8) Małgorzata Bakunowicz - przedstawiciel Urzędu Gminy Orla - wyznaczona, jako członek Zespołu,
- 9) Katarzyna Dobroczyńska - przedstawiciel Urzędu Gminy Orla - wyznaczona, jako członek Zespołu,
- 10) Andrzej Żukowicki – ksiądz Parafii Prawosławnej p.w. św. Archanioła Michała w Orli - wyznaczony, jako członek Zespołu,
- 11) Barbara Sawicka – przedstawiciel Parafii Najświętszej Opatrzności Bożej w Bielsku Podlaskim Kaplica w Orli pod wezwaniem św. Jana Pawła II - wyznaczona, jako członek Zespołu,
- 12) Marek Bubul – przedstawiciel Kościoła Chrześcijan Baptystów Zbór w Orli - wyznaczony, jako członek Zespołu,
- 13) Elżbieta Nazarewicz – przedstawiciel Ochotniczej Straży Pożarnej w Orli - wyznaczona, jako członek Zespołu.

Podstawowy zakres prac Grupy Zadaniowej ds. Strategii dotyczy:

- 1) etapu opracowania projektu *Strategii*, w tym:
  - a) podsumowania wyników konsultacji społecznych oraz dokonania korekt,
  - b) przedłożenia projektu *Strategii* pod obrady Rady Gminy Orla.

- 2) etapu wdrażania *Strategii*, w tym:
  - a) upowszechnienia na obszarze Gminy Orla tekstu uchwały Rady Gminy Orla o przyjęciu *Strategii*,
  - b) cyklicznego monitorowania realizacji *Strategii*, w tym: przygotowanie informacji o poziomie osiągnięcia założonych celów i priorytetów *Strategii* wg stanu na dzień 31 grudnia danego roku, w którym informacja będzie przedmiotem obrad Rady Gminy Orla.

W ramach Grupy Zadaniowej ds. Strategii funkcje koordynacyjne przypisane zostały Kierownikowi Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Orli.

III. Kontekst europejski, krajowy i regionalny Strategii.

Podstawowym założeniem *Strategii* Gminy Orla jest współuczestniczenie w okresie 2017–2027 w osiągnięciu wyznaczonych dla terytorium Unii Europejskiej, Polski oraz Województwa Podlaskiego celów głównych polityki przeciwdziałania ubóstwu i wykluczeniu społecznemu, jakie zostały określone w:

- 1) **Europejskiej Strategii „Europa 2020”**, której celem jest osiągnięcie wzrostu gospodarczego, dzięki m.in.:
  - a) bardziej efektywnym inwestycjom w edukację, badania naukowe i innowacje,
  - b) włączeniu społecznemu, ze szczególnym naciskiem na tworzenie nowych miejsc pracy i ograniczanie ubóstwa.

W obszarze polityki społecznej celem głównym Unii Europejskiej jest ograniczenie do 2020 r. liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym o 20 mln osób.

- 2) **Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020, Nowy wymiar aktywnej integracji**, którego celem głównym jest obniżenie o 1,5 mln liczby osób zagrożonych ubóstwem i/lub deprawacją materialną i/lub żyjących w gospodarstwach domowych bez osób pracujących lub o niskiej intensywności prac.

Podstawowa miara skali ubóstwa i wykluczenia społecznego – **wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym**⁶ – została określona:

- a) rok bazowy – 27,2%,
- b) rok docelowy – 23,0%.

- 3) **Strategii Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2020, r.**⁷, której celem jest zapewnienie, w warunkach ciągłych przemian, kompleksowego wsparcia osobom i grupom społecznym oraz stałe i efektywne dostarczanie profesjonalnych rozwiązań umożliwiających zapobieganie i rozwiązywanie problemów społecznych, w oparciu o posiadaną wiedzę i

---

⁶ W Krajowym Programie Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2014-2020 zostało przyjęte założenie dotyczące wyliczenia skali zmniejszenia związane z dostępnością do danych statystycznych, bowiem istnieje 2-letnie opóźnienie publikowania wartości wskaźników dotyczących ubóstwa. Oznacza to, że w 2020 r. dostępne będą dane za 2018 r. – ten rok jest stąd też rokiem referencyjnym

⁷ Patrz: Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do 2020 r., s.132 - 136.

zdobyte doświadczenie kadr oraz wysoki poziom integracji społecznej – dla którego określono następującą misję Strategii tj. *wzrost jakości życia mieszkańców województwa podlaskiego zapewniający możliwość integracji, wypełniania ról społecznych i równego dostępu do wszelkich praw, zasobów, dóbr i usług.*

W dokumencie przedstawiono kompleksowe podejście do rozwiązywania najbardziej newralgicznych problemów społecznych. Zapisy Strategii będą osiągnane poprzez realizację programów wojewódzkich. Dokumenty te określają propozycje interwencji i kierunki niezbędnych działań poszczególnych obszarów:

- a) zaspokajanie potrzeb rodzin w województwie podlaskim,
- b) wypełnianie funkcji rodziny (rodziny z osobami zależnymi, bezpieczeństwo),
- c) profilaktyka oraz oferta leczenia w systemie ochrony zdrowia,
- d) wzrost zatrudnienia i mobilności zawodowej,
- e) efektywna pomoc społeczna,
- f) kapitał społeczny.

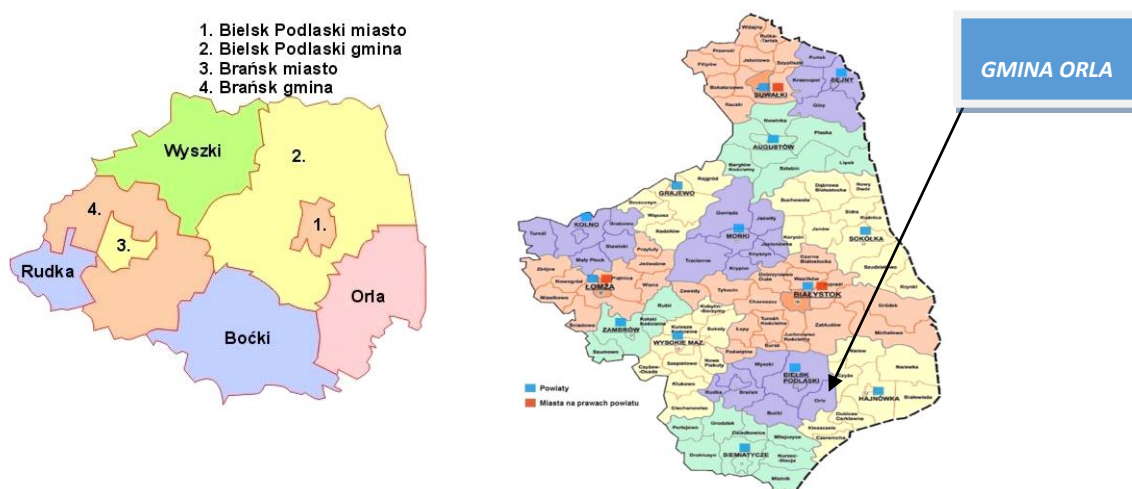
Powyżej wskazane ogólne cele europejskie, krajowe oraz regionalne, a także ich miary stanowią punkty odniesienia dla określonych w Gminie Orla obszarów *Strategii*.

1. CZĘŚĆ DIAGNOSTYCZNA - SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA GMINY ORLA

1.1. POŁOŻENIE, POWIERZCHNIA

Gmina Orla położona jest w południowo-wschodniej części powiatu bielskiego na terenie województwa podlaskiego. Od wschodu graniczy z gminą Czyże i gminą Dubicze Cerkiewne, od północy z gminą Bielsk Podlaski, od zachodu z gminą Boćki, a od południa z gminą Kleszczele. Powierzchnia gminy wynosi 159,7 km².

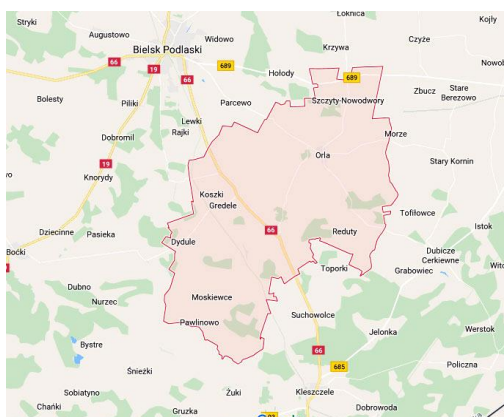
Rysunek 1. Położenie Gminy Orla na terenie województwa podlaskiego i powiatu bielskiego.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie www.google.pl

Przez teren gminy przebiega droga krajowa nr 66 Zambrów – Wysokie Mazowieckie – Brańsk – Bielsk Podlaski do przejścia granicznego w Połowcach oraz droga wojewódzka nr 689 Bielsk Podlaski – Hajnówka – Białowieża.

Rysunek 2. Otoczenie Gminy Orla

Źródło: www.mapy.google.pl

W skład gminy wchodzi 22 sołectwa (26 miejscowości). Siedzibą władz gminy jest Orla, dawne miasto, obecnie wieś, która leży 12 km na południowy wschód od Bielska Podlaskiego, na prawym brzegu rzeki Orłanka. Poniższy rysunek przedstawia szczegółową mapę Gminy Orla.

Rysunek 3. Mapa Gminy Orla

Źródło: www.powiatbielski.pl

W skład Gminy Orla wchodzi następujące sołectwa: Czechy Zabłotne, Dydula, Gredele, Gregorowce, Koszele, Koszki, Krywiatycze, Malinniki, Mikłasze, Moskiewce, Oleksze, Orla, Paszkowszczyzna, Pawlinowo, Reduty, Spiczki, Szczyty-Dzięciołowo, Szczyty-Nowodwory, Szernie, Topczykały, Wólka oraz Wólka Wygonowska.

1.2. PROBLEMY SPOŁECZNE, ICH TENDECJE I PROGNOZY

DEMOGRAFIA

Na koniec 2016 roku liczba ludności w Gminie Orla wynosiła 2918 osób, w tym 1 522 kobiet i 1396 mężczyzn. Na przestrzeni lat 2011, 2013 i 2016 liczba ludności systematycznie ulegała zmniejszeniu i na koniec 2016 roku zmniejszyła się o 248 osób, czyli o 8,5%.

Poniższa tabela przedstawia sytuację demograficzną w latach 2011, 2013 i 2016.

Tabela 1. Liczba i struktura ludności w Gminie Orla na przestrzeni lat 2011, 2013 i 2016

Nazwa wskaźnika	2011	2013	2016
Liczba ludności ogółem	3166	3058	2918
Liczba kobiet	1650	1592	1522
Liczba mężczyzn	1516	1466	1396
Wskaźnik feminizacji	108,84	108,59	109,03

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ewidencji ludności Gminy Orla.

Wskaźnik feminizacji na koniec 2016 roku wynosił 109 kobiet na 100 mężczyzn i od tego roku minimalnie wzrosła na tle lat ubiegłych. Oznacza to, iż teren gminy zamieszkuje coraz więcej kobiet w stosunku do liczby mężczyzn.

Przyrost naturalny na terenie gminy jest ujemny. Więcej jest zgonów, niż urodzeń. Poniższa tabela przedstawia, w jaki sposób wskaźnik kształtował się na przestrzeni lat 2011, 2013 i 2016.

Tabela 2. Przyrost naturalny w Gminie Orla w latach 2011, 2013 i 2016

Nazwa wskaźnika	2011	2013	2016
Urodzenia żywe	22	21	21
Zgony	90	72	68
Przyrost naturalny	-68	-51	-47

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ewidencji ludności Gminy Orla.

Najwyższy przyrost naturalny, choć ujemny, wystąpił w roku 2016 i wynosił -47 promila w porównaniu do lat poprzednich. Najniższy wystąpił w roku 2011 i wynosił -68 promila.

W roku 2011 na terenie gminy odnotowano ujemne saldo migracji, co oznacza, że więcej osób wyjechało z terenu gminy, niż zamieszkało na jej terenie. W roku 2013 i 2016 odnotowano dodatnie saldo migracji, co oznacza, że więcej osób zamieszkało na terenie gminy, niż z niej wyjechało. Poniżej przedstawiamy kształtowanie się wskaźnika migracji w latach 2011, 2013 i 2016.

Tabela 3. Wskaźnik migracji w Gminie Orla w latach 2011, 2013 i 2016

Nazwa wskaźnika	2011	2013	2016
Zameldowania	37	64	77
Wymeldowania	45	15	26
Wskaźnik migracji	-8	49	51

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ewidencji ludności Gminy Orla.

Strukturę wiekową mieszkańców Gminy Orla przedstawimy za pomocą następujących przedziałów wiekowych:

- wiek przedprodukcyjny (0-17 lat),
- wiek produkcyjny (18-67 lat),
- wiek poprodukcyjny (powyżej 67 roku życia).

W poniższej tabeli została przedstawiona struktura wiekowa mieszkańców Gminy Orla w latach 2011, 2013 i 2016.

Tabela 4. Struktura wiekowa ludności w Gminie Orla w latach 2011, 2013 i 2016

Nazwa wskaźnika	2011	2013	2016
Wiek przedprodukcyjny	404	383	390
Wiek produkcyjny	1755	1710	1605
Wiek poprodukcyjny	1007	965	922

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ewidencji ludności Gminy Orla.

TENDECJE I PROGNOZY

- 1) na przestrzeni ostatnich 6 lat nastąpił spadek liczby ludności o 248 osób, czyli o 8,5%,
- 2) liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym spada,
- 3) utrzymuje się ujemny wskaźnik przyrostu naturalnego.

RYNEK PRACY

Gmina Orla jest gminą wiejską. Pomimo otwarcia rynków pracy przez wiele państw członkowskich Unii Europejskiej i związanej z tym migracji zarobkowej ważną kwestią społeczną w naszej gminie nadal pozostaje bezrobocie. Stopa bezrobocia na koniec roku 2015 wynosiła na terenie Gminy Orla 6,9% i była nieznacznie wyższa, niż na koniec 2014 roku. Na koniec 2016 roku liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych wynosiła 87 osób, w tym 47 mężczyzn i 40 kobiet. W latach 2011-2016 najwięcej osób bezrobotnych z terenu gminy było w roku 2013 – 125. Od roku 2014 bezrobocie na terenie gminy spadało. Poniższa tabela przedstawia strukturę bezrobocia w latach 2011-2016 z podziałem na płeć.

Tabela 5. Struktura bezrobocia w Gminie Orla w latach 2011-2015

Nazwa wskaźnika	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Ogółem	99	121	125	92	91	87
Kobiety	52	62	65	54	44	40
Mężczyźni	47	59	60	38	47	47

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS, dane na koniec każdego roku

W stosunku do roku 2013 liczby te uległy znacznemu spadkowi. Na dzień 31.12.2013 r. bezrobotnych ogółem było 125 w tym 65 kobiet, uprawnionych do zasiłku z pomocy społecznej z tytułu bezrobocia było 51 rodzin (155 osób w rodzinach).

Niewielki spadek liczby bezrobotnych wynika nie tylko z poprawy koniunktury gospodarczej, ale jest też związany z emigracją zarobkową młodych ludzi za granicę.

Na terenie Gminy Orla funkcjonują różne podmioty gospodarcze. Poniżej w tabeli przedstawiono raport z ilości wpisów stan na dzień 07.04.2017 r.

Tabela 6. Ilość wpisów dla głównego miejsca wykonywania działalności

Status wpisu	Ilość wpisów dla głównego miejsca wykonywania działalności
Aktywny	66
Wykreślony	32
Zawieszony	9
SUMA	107

Źródło: Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej.

Tabela 7. Ilość wpisów dla miejsca zamieszkania przedsiębiorców

Status wpisu	Ilość wpisów dla miejsca zamieszkania przedsiębiorców
Aktywny	48
Działalność prowadzona wyłącznie w formie spółki/spółek cywilnych	1
Wykreślony	23
Zawieszony	10
SUMA	82

Źródło: Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej.

Na terenie gminy przeważają jednostki gospodarcze należące do sektora prywatnego, ponadto liczba ich z roku na rok rośnie. Największą dynamikę wzrostu odnotowano wśród osób prowadzących działalność gospodarczą, co świadczy o tym, że mieszkańcy nie boją się ryzyka związanego z prowadzeniem własnej działalności, co więcej widzą perspektywy rozwoju na terenie własnej gminy.

Wiodącym pracodawcą na terenie gminy jest Ikea Industry Poland Sp. z o.o. Oddział Orla, który zatrudnia ponad 250 osób. Do grona znaczących pracodawców należą ponadto:

- Szczyty Sp. z o.o. zatrudniająca ok. 55 osób,
- Naftan Sp. z o.o. zatrudniająca ok. 45 osób.

Dominującą gałęzią gospodarki na terenie gminy jest rolnictwo. Podstawową produkcją sektora rolniczego jest produkcja roślinna.

W Gminie Orla najwięcej jest gospodarstw rolnych o powierzchni od 1 ha do mniej niż 5 ha, których liczba wynosi 422 gospodarstwa, następnie gospodarstw do 1 ha włącznie – 356 gospodarstw. Gospodarstw powyżej 10 ha do mniej niż 15 ha na terenie gminy znajduje się 104.

Obserwacje pozwalają stwierdzić, iż następuje systematyczna koncentracja obszaru gruntów w obrębie gospodarstw większych, towarowych, produkujących duże ilości produktu na rynek. Dynamika tego procesu jest dość wolna, czego przyczyną jest brak alternatywnych rozwiązań socjalnych dla rolników i ich rodzin, którzy zdecydują się na zbycie swoich gospodarstw.

Tabela 8. Liczba i struktura gospodarstw rolnych

Gospodarstwa rolne ogółem	w tym				
	do 1 ha włącznie	od 1 ha do mniej niż 5 ha	od 5 ha do mniej niż 10 ha	od 10 ha do mniej niż 15 ha	15 ha i więcej
1 206	356	422	233	104	91

Źródło: Powszechny Spis Rolny 2010.

Uprawia się głównie kukurydzę, rzepak, zboża. Spowodowane jest to jakością gleb, która nie sprzyja produkcji innych roślin. Wśród produkcji zwierzęcej dominuje hodowla trzody chlewnej oraz bydła.

Czystość środowiska, a także bliskość Puszczy Białowieskiej sprawiają, że okolice Gminy Orla stanowią atrakcyjne miejsce dla turystów. Można tu znaleźć zakątki pierwotnego krajobrazu z mokradłami, liczne gatunki ptaków, bobry i piżmaki. Lasy obfitują w runo i zwierzynę, co sprzyja wszelkim formom zbieractwa i łowiectwa.

Gmina słynie z rękodziela ludowego. Mieszkańcy gminy wytwarzają wyroby ze słomy, brzozy, siana, wikliny czy papieru. Można tu również spotkać artystę-stolarza wykonującego tradycyjne drewniane zdobienia domów oraz gospodynie domowe zajmujące się m.in. wypiekiem chleba w tradycyjny sposób.

Na terenie gminy występują następujące szlaki turystyczne:

- 1) **Ścieżka przyrodniczo-leśna „Pod zielonym dębem”**, położenie ścieżki o długości ok. 1 km, to okolice miejscowości Orla tuż nad rzeką Orłanką;
- 2) **Szlak prawosławnych świątyń** – jest to szlak o długości 150 km. Przez powiat bielski prowadzi na odcinku blisko 50 km (Bielsk Podlaski, Parcewo, Spiczki, Orla, Szczyty-Dzięciołowo – granica powiatu). Szlak promuje kulturę prawosławia na północnym Podlasiu – zabytkowe, w znacznej części drewniane, cerkwie i inne obiekty kultury;
- 3) **Szlak turystyczny „Drzewo i Sacrum”** stworzony został z myślą o ukazaniu piękna drewnianej architektury białostockizny, niezwykłości starych drewnianych chat, zabytkowych kapliczek, cerkwi i kościołów.

Atrakcję turystyczną stanowią także miejscowe zabytki architektury, a mianowicie:

- 1) Cerkiew pw. św. Michała Archanioła z 1797 r. w Orli,
- 2) dzwonnica z XIX w. w Orli,
- 3) cmentarz prawosławny w Orli,

- 4) Cerkiew cmentarna pw. św. Cyryla i Metodego w Orli z ok. 1870 r. z częściowo zachowaną polichromią,
- 5) synagoga z XVII w. w Orli,
- 6) szczątki cmentarza żydowskiego (kirkutu) – z kilkunastoma zachowanymi macewami w Orli,
- 7) Cerkiew pw. Ścięcia Głowy św. Jana Chrzciciela z 1785 r. w Szczytach-Dzięciołowo fundacji Jana Węgierskiego. Wewnątrz cerkwi obrazy autorstwa malarza nadwornego Jana Klemensa Branickiego Jana Mirysa,
- 8) dzwonnica z 1840 r. w Szczytach-Dzięciołowo,
- 9) kamienna figura św. Jana Nepomucena z 1758 r. w Szczytach-Dzięciołowo, pierwotnie przeznaczona dla otoczenia pałacu Branickich w Białymstoku,
- 10) drewniany dwór z pierwszej połowy XIX w. w Szczytach-Nowodworach,
- 11) kaplica Szulców na cmentarzu w Pawlinowie.

TENDENCJE I PROGNOZY RYNKU PRACY

1. W gminie Orla dominuje rolnictwo - hodowla bydła mlecznego i trzody chlewnej, a wśród zasiewów: kukurydza, rzepak, zboża. Spowodowane jest to jakością gleb, które nie sprzyjają produkcji innych roślin z dobrymi rynkami zbytu.
2. Liczba małych gospodarstw na terenie gminy determinuje funkcjonowanie osób i rodzin o niskim statusie ekonomicznym na rynku pracy (ubodzy pracujący, osoby w trudnej sytuacji ekonomicznej, ale nie spełniający kryterium ha przeliczeniowego do zarejestrowania się w charakterze bezrobotnych).
3. Wśród prywatnych podmiotów gospodarczych aż 90% to małe przedsiębiorstwa, ich liczba wzrasta.
4. Poziom bezrobocia rejestrowanego wyniósł 6,9% w 2015 roku i powoli spada. Należy dbać o utrzymanie minimalnego bezrobocia, a także poszukiwać efektywnych rozwiązań wobec osób z grup ryzyka, wykorzystując programy celowe, środki EFS i PROW, zadania aktywnej integracji i ekonomii społecznej.
5. Wśród osób bezrobotnych w grupach ryzyka przeważają mężczyźni, osoby młode w wieku 18-34 lata, bez stażu i ze stażem pracy do 1 roku.
6. Wciąż w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy są bezrobotni długotrwale powyżej 24 miesięcy, bez prawa do zasiłku.
7. Czystość środowiska, atrakcje turystyczne, a także bliskość Puszczy Białowieskiej sprawiają, że okolice Gminy Orla mogą stanowić atrakcyjne miejsce dla turystów, czyli dla rozwoju turystyki.

OŚWIATA I KULTURA

Infrastruktura oświaty na terenie Gminy Orla pozostaje w gestii władz samorządowych. Problemem dotyczącym oświaty jest niż demograficzny. Wyludnianie się terenów gminnych powoduje, że coraz mniej dzieci uczy się w Szkole prowadzonej przez Gminę Orla. Niska gęstość zaludnienia terenów wiejskich oraz mała liczba uczniów znacznie podnoszą koszty jej utrzymania.

Poniżej przedstawiono liczbę dzieci objętych kształceniem oraz edukacją przedszkolną w Zespole Szkół z d. n. j. b. im. Ziemi Orlańskiej w Orli w następujących latach:

Tabela 9. Liczba dzieci objętych kształceniem oraz edukacją przedszkolną

Rok szkolny	2010/2011	2013/2014	2016/2017
Oddział przedszkolny	29	52	47
Szkoła Podstawowa	113	94	108
Gimnazjum	63	54	52
RAZEM	205	200	207

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Szkół z d. n. j. b. im. Ziemi Orlańskiej w Orli.

Na terenie Gminy Orla opiekę przedszkolną zapewniają 2 oddziały przedszkolne przy Zespole Szkół w Orli, do których w roku szkolnym 2016/2017 uczęszczało 47 dzieci.

Tabela 10. System przedszkolny w Gminie Orla

Rok szkolny	2010/2011	2013/2014	2016/2017
Liczba oddziałów	2	2	2
Liczba dzieci	29	52	47

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Szkół z d. n. j. b. im. Ziemi Orlańskiej w Orli.

Gmina zarządza jedną Szkołą Podstawową, będącą częścią Zespołu Szkół w Orli, w której na koniec roku szkolnego 2016/2017 było 6 oddziałów szkolnych. Uczyło się w nich 108 uczniów. Poniższe zestawienie ukazuje, jak kształtowała się liczba oddziałów szkolnych oraz liczba uczniów w oddziałach w Szkole Podstawowej.

Tabela 11. System szkolnictwa podstawowego w Gminie Orla

Rok szkolny	2010/2011	2013/2014	2016/2017
Liczba oddziałów	6	6	6
Liczba uczniów	113	94	108

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Szkół z d. n. j. b. im. Ziemi Orlańskiej w Orli.

Szkolnictwo na poziomie gimnazjalnym zapewnia Gimnazjum (część Zespołu Szkół w Orli). Na koniec roku szkolnego 2016/2017 w szkole funkcjonowały trzy oddziały, do których uczęszczało 52 uczniów.

Tabela 12. System szkolnictwa gimnazjalnego w Gminie Orla

Rok szkolny	2010/2011	2013/2014	2016/2017
Liczba oddziałów	3	3	3
Liczba uczniów	63	54	52

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Szkół z d. n. j. b. im. Ziemi Orlańskiej w Orli.

W związku z planowaną reformą systemu oświaty nastąpi przekształcenie z mocy prawa Zespołu Szkół w Orli w Szkołę Podstawową w Orli. Gimnazja będą stopniowo wygaszane, natomiast zwiększy się liczba roczników w szkołach podstawowych. Na terenie gminy nie ma szkół ponadgimnazjalnych.

Do Zespołu Szkół w Orli dzieci dowożone są ze wszystkich miejscowości z terenu gminy (poza Orlą) transportem zbiorowym o charakterze zamkniętym.

Tabela 13. Liczba dzieci dojeżdżających

Rok szkolny	2010/2011	2013/2014	2016/2017
Oddział przedszkolny	14	21	18
Szkoła Podstawowa	67	54	56
Gimnazjum	27	31	36
Razem	108	106	110

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Szkół z d. n. j. b. im. Ziemi Orlańskiej w Orli.

Zespół Szkół w Orli posiada dobrą bazę do prowadzenia zajęć dydaktycznych. Liczba pomieszczeń szkoły jest wystarczająca. Przez ostatnie lata władze Gminy dbały o systematyczny rozwój palcówki, a w szczególności poprawę infrastruktury.

W szkole funkcjonuje świetlica szkolna, która obejmuje swoją opieką wszystkie dzieci w związku z organizacją zajęć nadobowiązkowych i dojazdem dzieci do szkoły. Na terenie szkoły jest Kompleks Boisk Sportowych Moje Boisko Orlik 2012 oraz plac zabaw wybudowany w ramach programu „Radosna szkoła”.

Zespół Szkół w Orli w ramach swojej działalności organizował różnorodne koła zainteresowań, zajęcia dodatkowe dla dzieci i młodzieży, które przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 14. Ilość i rodzaj kół zainteresowań, zajęć dodatkowych/programów dla dzieci i młodzieży

Lata szkolne	Szkoła Podstawowa				Gimnazjum			
	2013/2014		2016/2017		2013/2014		2016/2017	
Rodzaj kół	Liczba uczestników	Liczba kół	Liczba uczestników	Liczba kół	Liczba uczestników	Liczba kół	Liczba uczestników	Liczba kół
Informatyczne	10	1	0	0	0	0	18	2
Techniczne	4	1	0	0	0	0	0	0
Przedmiotowe	75	11	16	2	36	8	11	1
Artystyczne	33	4	37	3	0	0	0	0
Sportowe	0	0	0	0	0	0	0	0
Turystyczno-krajoznawcze	0	0	0	0	0	0	0	0
Inne	13	3	0	0	21	2	20	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Zespołu Szkół z d. n. j. b. im. Ziemi Orłańskiej w Orli.

W latach 2011–2016 w szkole były realizowane następujące projekty społeczne:

- 1) projekty edukacyjne realizowane przez PPIS w Bielsku Podlaskim:
  - a) „Radosny uśmiech, radosna przyszłość”,
  - b) „Trzymaj formę”,
  - c) „Zachowaj trzeźwy umysł”,
  - d) „Kleszcz mały czy duży nic dobrego nie wróży”,
  - e) „Czyste powietrze wokół nas”,
  - f) „Nie pal przy mnie”,
  - g) „Znajdź właściwe rozwiązanie”;
- 2) programy „Owoce i warzywa w szkole” oraz „Mleko w szkole” finansowane przez Agencję Rynku Rolnego,
- 3) projekt finansowany przez UE „Ścieżka do sukcesu” w ramach działania 9.1 „Wyrównywanie szans edukacyjnych i zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych świadczonych w systemie oświaty” 2010-2011,
- 4) projekt finansowany przez UE „Przedszkolaki to nasza przyszłość” w ramach Poddziałania 9.1.1 „Zmniejszenie nierówności w stopniu upowszechniania edukacji przedszkolnej” POKL– 2014,
- 5) programy sportowe:
  - a) „MultiSport”,
  - b) „Junior Sport”,
  - c) „Umiem pływać”,
  - d) „Szkolny Klub Sportowy”.

W skład gminnej infrastruktury kultury wchodzi Gminny Ośrodek Kultury oraz Gminna Biblioteka Publiczna.

Godziny pracy Gminnego Ośrodka Kultury w Orli zostały tak dostosowane, aby dzieci i młodzież kończąca zajęcia szkolne mogła tu aktywnie spędzić czas wolny, skorzystać z kafejki internetowej, a także uczestniczyć w różnego typu zajęciach. GOK w Orli sprawuje również opiekę kulturalną nad świetlicami wiejskimi, w których są organizowane spotkania o charakterze przedstawiającym dorobek kulturalny gminy Orla.

GOK w Orli organizuje zajęcia i programy dla dzieci, młodzieży i dorosłych, w tym dla osób starszych m.in.:

- a) ferie zimowe w ramach, których są organizowane: zajęcia plastyczne, taneczne, kulinarne – uczestniczy w nich minimum 30 osobowa grupa,
- b) warsztaty wielkanocne – 20 osobowa grupa,
- c) wakacje z GOK – 45 osobowa grupa,
- d) warsztaty Bożonarodzeniowe – 20 osobowa grupa,
- e) raz w tygodniu odbywają się zajęcia teatralne – 10 osobowa grupa,
- f) zajęcia fotograficzne odbywają się co dwa tygodnie – 8 osobowa grupa,
- g) warsztaty śpiewu zespołów „Orlanie” - 13 osób „Werwoczki” - 11 osób, „Fermata”- 5 osób;
- h) spotkania Klubu Seniora (raz w miesiącu) – 20 osób.

Tabela 15. Liczby funkcjonujących grup nieformalnych, formalnych zespołów

Rok 2011	Rok 2013	Rok 2016
<p>Liczba 5:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zespół „Orlanie”, - zespół „Malinki”, - zespół „Werwoczki”, - zespół „Fermata”, - Klub Seniora 	<p>Liczba 7:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zespół „Orlanie”, - zespół „Malinki”, - zespół „Werwoczki”, - zespół „Fermata”, - zespół „Trzy palce” - Grupa teatralna „Korniki”, - Klub Seniora 	<p>Liczba 7:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zespół „Orlanie”, - zespół „Malinki”, - zespół „Werwoczki”, - zespół „Fermata”, - Grupa teatralna „Korniki”, - Klub Seniora, - Kółko fotograficzne

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Kultury w Orli.

Gminny Ośrodek Kultury w Orli w ramach swojej działalności w latach 2012-2015 zrealizował wiele ciekawych projektów, które zostały przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 16. Projekty zrealizowane przez GOK w Orli.

ROK 2012	<p>1) projekt pn: "Warsztaty kulinarne i Festyn Ludowy „Orlańskie Spotkania” współfinansowany ze środków PROW na lata 2007-2013, osi 4 "Leader", działania 413, "Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju z zakresu małych projektów". Uczestnicy warsztatów pod czujnym okiem mieszkańców własnoręcznie wykonywali potrawy regionalnej kuchni według przepisów naszych babć i spisali je do przewodnika kulinarnego, który został wydany na zakończenie projektu;</p> <p>2) zespół „Werwoczki” realizował projekt pt. „Gdzie słyszysz śpiew tam idź, tam ludzie dobre serce mają...- z pieśnią przez pokolenia – warsztaty śpiewu”, współfinansowany ze środków PROW na lata 2007-2013, osi 4 „Leader”, działania 413, „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju z zakresu małych projektów”. Członkowie zespołu „Werwoczki” nagrywali i spisywali teksty piosenek i linie melodyczne pieśni, śpiewanych przez najstarsze pokolenia z różnych wsi Gminy Orla,</p>
ROK 2013	<p>projekt pn: „Patrz- Człowiek: - w stronę edukacji międzykulturowej” realizowany przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego w Białymstoku w 4 podlaskich miejscowościach, w tym w Orli. W ramach projektu odbywały się pod czujnym okiem ekspertów, warsztaty plastyczne, teatralne i edukacyjne. Powstał również film zrealizowany przez młodzież orlańską pt.: "Misiuśko" oraz wystawa fotograficzna pn. „Podlaskie portrety - Orla”,</p>
ROK 2014	<p>Gminny Ośrodek Kultury w Orli oraz Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego dofinansował projekt "Powrót do przeszłości" - warsztaty fotograficzno-filmowe, realizowane przez Ochotniczą Straż Pożarną w Orli. Miał on na celu promocję wielokulturowości i bogatej historii Gminy Orla. Pod czujnym okiem profesjonalistów, młodzież rozwijała swoje umiejętności dotyczące fotografii, filmu oraz poszerzyła wiedzę na temat historii miejsca, z którego pochodzą,</p>
ROK 2015	<p>projekt „Ach! Co to był za ślub!” - warsztaty teatralno-fotograficzne dofinansowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego. Projekt miał na celu zwiększenia zainteresowania, rozwijanie pasji w kierunku teatru, historii lokalnej, jak również fotografii. Efektem końcowym była wystawa przedstawiająca wizerunki par z dawnej fotografii i współczesnej zrobionej na warsztatach oraz prezentacja gotowego przedstawienia w miejscowości, w których były zbierane materiały do wystawy.</p>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Kultury w Orli.

Tabela 17. Kalendarz wydarzeń kulturalnych zrealizowanych przez Gminny Ośrodek Kultury w Orli w latach 2011, 2013 i 2016

ROK	Termin wydarzenia	Wydarzenie
2011	6 stycznia	współorganizacja Wigilii dla samotnych
	24 styczeń –4 luty	organizacja ferii zimowych dla dzieci i młodzieży
	21 maja	współorganizacja koncertu zespołów „Hamanina” z Białorusi oraz „Werwoczki” w Orli
	1 czerwca	organizacja Dnia Dziecka
	04–15 lipca	organizacja wakacji dla dzieci i młodzieży

	28 sierpnia	organizacja Festynu Kultury Białoruskiej „Orlańskie Spotkania”
	29–31 lipca	współorganizacja III Przeglądu Filmów Dokumentalnych "Świadectwa" 2011
	4 września	współorganizacja spektaklu pt.: "Oj, dawno, dawno..."- Białoruskie historie Podlasia", wykonanego przez "AB-BA" w ramach projektu "Kroniki Podlaskie"
	1 października	organizacja Jubileuszu 65-lecia działalności artystycznej zespołu „Orlanie”
	Od września do grudnia	Organizacja warsztatów tanecznych dla dzieci i młodzieży
2013	5 stycznia	współorganizacja Wigilii dla samotnych
	21 stycznia–1 luty	organizacja ferii zimowych dla dzieci i młodzieży
	7 czerwca	spotkanie podsumowujące realizację projektu pn.: "Gdzie słyszysz śpiew tam idź, tam ludzie dobre serca mają..."- z pieśnią przez pokolenia – realizowanego przez zespół „Werwoczki” działającego przy GOK w Orli, które odbyło się w świetlicy wiejskiej we wsi Malinniki,
	1 czerwca	organizacja Pikniku Rodzinnego z Okazji Dnia Dziecka
	14 lipca	otwarcie świetlicy we wsi Gregorowce - koncert zespołu „Orlanie”
	15–26 lipca	organizacja wakacji dla dzieci i młodzieży
	2 sierpnia	współorganizacja międzynarodowego Festiwalu Teatralnego „Wertep” w Orli
	11 sierpnia	organizacja Jubileuszu 15-lecia działalności artystycznej zespołu „Malinki” w Malinnikach
	1 września	organizacja Białoruskiego Festynu Ludowego „Orlańskie Spotkania” oraz jubileusz 90-lecia istnienia Ochotniczej Straży Pożarnej w Orli.
	6 lipiec–17 października	realizacja projektu „Patrz Człowiek”
	23 listopada	organizacja jubileuszu 5-lecia działalności artystycznej zespołu „Werwoczki”
	2016	6 stycznia
25 stycznia–5 luty		organizacja ferii zimowych dla dzieci i młodzieży
21 stycznia		Spotkanie ze Zbyszkim Konopką i jego rodziną w ramach Mostu wymiany Kulturowo/Turystycznej między powiatem Hajnowskim a Nowym Targiem
24 stycznia		współorganizacja Choinki Parafialnej dla dzieci
20 lutego		współorganizacja spektaklu „Świeczka zgasła”
22 maj		współorganizacja festynu „Majowe spotkania” w miejscowości Szczyty–Dzięciołowo
5 czerwca		organizacja Pikniku Rodzinnego z Okazji Dnia Dziecka
9 czerwca		promocja znaczków turystycznych z wizerunkiem Synagogi i Cerkwi Prawosławnej pod wezwaniem Św. Michała Archanioła w Orli
12 czerwca		współorganizacja festynu z cyklu "I tam żywuc ludzi" zorganizowanego w ramach 8 edycji Białoruskich Festynów.
4–15 lipca		organizacja wakacji dla dzieci i młodzieży
24 lipca		współorganizacja festynu „Na meży” - na pograniczu dwóch miejscowości Krywiatycze i Morze
30 lipca		XII Podlasko - Poleskie Spotkania Żniwne "Oleń po boru chodit" zorganizowane we wsi Paszkowszczyzna

6 sierpień	współorganizacja Międzynarodowego Festiwalu Teatralnego „Wertep”
28 sierpnia	organizacja Białoruskiego Festynu Ludowego „Orlańskie Spotkania”
15 października	organizacja Jubileuszu 70-lecia działalności artystycznej zespołu „Orlanie”
27 października	organizacja wystawy makaty pn.: „Moja Puszcza” Pani Danuty Tukalskiej oraz koncertu w ramach 23 edycji Festiwalu Białoruskiej Poezji Śpiewanej i Piosenki Autorskiej "Bardauskaja Vosień 2016"
3 listopada	organizacja 73 rocznicy ostatecznej zagłady orlańskich Żydów
20 listopada	organizacja koncertu Żeńskiego Chóru Kameralnego „Adventus” w Synagodze
10 grudnia	organizacja warsztatów bożonarodzeniowych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Kultury w Orli.

Ważną rolę w działalności kulturalno-oświatowej w gminie pełni również Gminna Biblioteka Publiczna w Orli, która mieści się w piwnicy budynku Zespołu Szkół w Orli. Budynek szkoły został wybudowany w latach dziewięćdziesiątych. Powierzchnia użytkowa pomieszczeń bibliotecznych wynosi 78 m², liczba miejsc siedzących dla 10 czytelników.

Tabela 18. Wskaźniki za lata 2011, 2013 i 2016

Lp.	Wskaźnik	2011	2013	2016
1	Liczba dni/godzin otwarcia	5/40	5/40	5/40
2	Obiekt przystosowany do obsługi osób niepełnosprawnych	nie	nie	nie
3	Liczba komputerów w bibliotece	1	2	8
4	Stanowiska komputerowe podłączone do Internetu	1	2	8
5	Dostęp do gniazda internetowego/ Wi-Fi	nie	nie	tak
6	Liczba czytelników	247	245	238
7	Stan księgozbioru (wol.)	11583	11984	12919
8	Odwiedziny w bibliotece	3537	3565	4355
9	Liczba wypożyczeń książek	15145	10953	12671
10	Ilość imprez zorganizowanych/ ilość uczestników	1/55	2/250	22/750
11	Doskonalenie zawodowe pracowników ilość szkoleń/ilość godzin	0	0	1/20

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnej Biblioteki Publicznej w Orli.

Tabela 19. Ilość i rodzaj zajęć/ programów dla dzieci i młodzieży, osób dorosłych i starszych

Lp.	Rodzaj zajęć/ ilość /uczestnicy	2011	2013	2016
1	Koło Przyjaciół Biblioteki/ 1 raz w tyg./ dzieci i młodzież szkolna	10 os.	12 os.	15 os.
2	Lokalna Grupa Kodowania/ 2 razy w tyg./ młodzież i seniorzy	0	0	20

3	Zajęcia nauki j. angielskiego/ 3 razy w tyg./ dzieci, dorośli, seniorzy	0	0	30
4	Biblioteczne Koło Naukowe/ 2 razy w m-cu/ dorośli, seniorzy	0	0	15
5	Lekcje biblioteczne i szkolenia dla czytelników/ 1 w m-cu/ dzieci, młodzież, dorośli, seniorzy	30 os.	40 os.	78 os.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Kultury w Orli.

Tabela 20. Kalendarz wydarzeń

Lp.	Wydarzenie/miesiąc	2011	2013	2016
1	Noworoczny koncert kolęd - styczeń/ luty organizowany cyklicznie przy udziale osób niepełnosprawnych	-	-	X
	Walentynki w Bibliotece - luty	-	-	X
2	Dzień kobiet - marzec	X	X	X
3	Tydzień bibliotek - maj	-	-	X
4	Dzień Matki - maj	X	X	X
5	Odjazdowy Bibliotekarz - maj/czerwiec	-	-	X
6	Dzień Dziecka - czerwiec	X	X	X
7	Noc Bibliotek - czerwiec	-	-	X
8	Rocznice literackie - cały rok	X	X	X
9	Spotkania autorskie - cały rok	X	X	X
10	Promocje książki - cały rok	X	X	X
11	Wydarzenia o charakterze jednorazowym - cały rok	-	-	X
12	Spotkania tematyczne – cały rok	X	X	X

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnej Biblioteki Publicznej w Orli.

Tabela 21. Realizowane projekty społeczne

Lp.	Nazwa projektu	2011	2013	2016
1	Podlaski Pomost Kultury	-	-	X
2	Link Do Przyszłości	-	-	X
3	Infrastruktura Bibliotek	-	-	X
4	Kraszewski - komputery dla bibliotek	-	-	X

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnej Biblioteki Publicznej w Orli.

TENDECJE I PROGNOZY OBSZARU KULTURY I EDUKACJI

1. Maleje liczba dzieci na terenie gminy uczęszczających do szkoły podstawowej i gimnazjum.
2. Wzrastała na przestrzeni lat 2011-2016 liczba dzieci w wieku przedszkolnym.

3. Jednostki gminne - szkoła, GOK oraz GBP prowadzą szereg dodatkowych projektów społecznych, kół zainteresowań, działań, wydarzeń ukierunkowanych na organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych. Jednak w związku z faktem, że gmina jest gminą wiejską należy rozszerzyć dostęp do kultury i zajęć w miejscowościach poza Orlą.
4. Duża liczba dzieci w gminie jest dowożonych do szkoły - ok. 50% w każdym roku szkolnym. Wpływa to na ograniczanie możliwości ich rozwoju, dostępu do zajęć oraz determinuje ich wykluczenie transportowe.
5. Wzrosła liczba inicjatyw i grup nieformalnych w gminie.

Tabela 22. Najważniejsze potrzeby obszaru biblioteki w gminie na najbliższe lata

Potrzeby	
1	Doposażenie biblioteki w sprzęt elektroniczny, komputery.
2	Dostosowanie budynku do potrzeb osób starszych, niepełnosprawnych.
3	Ciągłe zwiększanie budżetu poprzez pozyskiwanie dodatkowych środków pozabudżetowych.
4	Szkolenia pracowników z kompetencji animacyjnych i miękkich.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnej Biblioteki Publicznej w Orli.

OCHRONA ZDROWIA

Usługi medyczne na terenie Gminy Orla oferowane są przez publiczne zakłady opieki zdrowotnej oraz niepubliczne praktyki lekarskie. Zakres podstawowej opieki medycznej jest wystarczający. Specjalistyczna opieka medyczna dostępna jest w poradniach oraz szpitalach w Bielsku Podlaskim oraz Hajnówce. Poniżej przedstawiamy usługi medyczne dostępne na terenie gminy.

Tabela 23. Dostępność usług medycznych na terenie Gminy Orla w 2015 r.

L.p.	Rodzaj usługi medycznej	Liczba punktów
1.	Publiczna opieka zdrowotna	1
2.	Niepubliczna opieka zdrowotna	0
3.	Placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej	3
4.	Praktyki lekarskie na wsi	1
5.	Apteki i punkty apteczne	1

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS.

Tabela 24. Ochrona zdrowia - dane za lata 2011, 2013 i 2016

2011 ROK	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Orli – Kadra medyczna	1- lekarz; specjalizacja pediatria i medycyna rodzinna, 1- pielęgniarka szczepienna, 1- pielęgniarka środowiskowa, 1- pielęgniarka medycyny szkolnej 1/4 etatu, 1- położna 1/4 etatu,
	Rodzaje świadczeń	- usługi lekarskie – ok. 10 tysięcy pacjentów przyjętych, - usługi lecznicze i diagnostyczne ok. 2000 pacjentów, - usługi pielęgniarskie w gabinecie i w domu pacjenta- ok. 500 pacjentów,
	Problemy zdrowotne pacjentów	choroby układu krążenia, choroby układu kostno-stawowego, choroby układu oddechowego, choroby nowotworowe
	Działania profilaktyczne	szczepienia ochronne, oświata zdrowotna w szkole, gabinecie lekarza i gabinecie pielęgniarki, jak i położnej oraz w środowisku
	Potrzeby	sprawowanie opieki pielęgnacyjno-leczniczej nad obłożnie chorym i nad pacjentami w zaawansowanym wieku, które są samotne, z niewydolnością krążeniowo-oddechową i zaburzeniami psychicznymi
2013 ROK	Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Orli – Kadra medyczna	1- lekarz; specjalizacja pediatria i medycyna rodzinna, 1- pielęgniarka szczepienna, 1- pielęgniarka środowiskowa, 1- pielęgniarka medycyny szkolnej 1/4 etatu, 1- położna 1/4 etatu,
	Rodzaje świadczeń	usługi lekarskie – ok. 11 tysięcy pacjentów, usługi lecznicze i diagnostyczne ok. 2100 pacjentów, usługi pielęgniarskie w gabinecie i w domu pacjenta - ok. 650 pacjentów,
	Problemy zdrowotne pacjentów	choroby układu krążenia, choroby układu kostno- stawowego, choroby układu oddechowego, choroby nowotworowych,
	Działania profilaktyczne	szczepienia ochronne, oświata zdrowotna w szkole, gabinecie lekarza i gabinecie pielęgniarki, jak i położnej oraz w środowisku,
	Działania profilaktyczne	sprawowanie opieki pielęgnacyjno-leczniczej nad obłożnie chorym i nad pacjentami w zaawansowanym wieku, które są samotne, z niewydolnością krążeniowo-oddechową i zaburzeniami psychicznymi,
2016 ROK	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Bielsku Podlaskim Filia w Orli – Kadra medyczna	1- lekarz; specjalizacja pediatria i medycyna rodzinna, 1- lekarz; specjalizacja medycyny rodzinnej, 1- lekarz; rezydent, 1- pielęgniarka szczepienna, specjalizacja pediatryczna, 2- pielęgniarki szczepienne, 1- pielęgniarka środowiskowa, 1- pielęgniarka medycyny szkolnej 1/4 etatu, 1- położna mgr położnictwa,
	Rodzaje świadczeń	usługi lekarskie – ok. 12 tysięcy pacjentów przyjętych, usługi lecznicze i diagnostyczne ok. 2500 pacjentów, usługi pielęgniarskie w gabinecie i w domu pacjenta - ok. 600 pacjentów,

Problemy zdrowotne pacjentów	choroby układu krążenia, choroby układu kostno- stawowego, choroby układu oddechowego, choroby nowotworowe
Działania profilaktyczne	szczepienia ochronne, oświata zdrowotna w szkole, gabinecie lekarza i gabinecie pielęgniarki, jak i położnej oraz w środowisku.
Potrzeby	sprawowanie opieki pielęgnacyjno-leczniczej nad obłożnie chorym i nad pacjentami w zaawansowanym wieku, które są samotne, z niewydolnością krążeniowo-oddechową i zaburzeniami psychicznymi

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Bielsku Podlaskim Filia w Orli.

Współczesne systemy ochrony zdrowia kładą coraz większy nacisk na promocję zdrowia, której istotą jest tworzenie warunków do zachowania zdrowia poprzez oddziaływanie na postawy, styl życia i otoczenie człowieka. W Polsce można dostrzec pierwsze elementy takiego podejścia do problematyki ochrony zdrowia (jak chociażby społeczne kampanie reklamowe), jednak wciąż najważniejszym problemem pozostaje powszechna dostępność do usług medycznych i ich ciągłość.

Choroba alkoholowa i inne uzależnienia powodują szkody we wszystkich sferach życia człowieka, mając istotny wpływ zarówno na poczucie bezpieczeństwa społecznego, jak również na ogólny stan zdrowia, zdolność do konkurencji na coraz bardziej wymagającym rynku pracy oraz relacje rodzinne i międzyludzkie.

Na terenie gminy funkcjonuje Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, w skład, której wchodzi 7 osób (stan na dzień 31.12.2016 r.). Jednym z głównych zadań GKRPA jest realizacja nałożonego przez ustawę o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Program ten finansowany jest z budżetu gminy ze środków pochodzących z wpłat za wydane zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych.

W Gminie Orła opracowywany jest co roku Gminny Program Profilaktyk i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Stanowi on kluczowy dokument w rozwiązywaniu problemu alkoholizmu na terenie gminy. Na jego podstawie, Gmina Orła poprzez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Orli wraz z innymi podmiotami, podjęła się realizacji następujących zadań na rzecz profilaktyki rozwiązywania problemów alkoholowych:

- 1) prowadzenie rozmów interwencyjno-motywujących z osobami nadużywającymi alkoholu,
- 2) prowadzenie rozmów z członkami rodzin osób z problemem alkoholowym,
- 3) kierowanie wniosków do sądu o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego,
- 4) wdrażanie szkolnych programów profilaktycznych,
- 5) działania terapeutyczne wobec dzieci z rodzin alkoholowych podczas kolonii i obozów z programem zajęć profilaktycznych,
- 6) udzielanie pomocy rodzinom, w których występują problemy alkoholowe,
- 7) prowadzenie edukacji publicznej – konkursy, festyny, imprezy profilaktyczne, szkolenia,

spektakle.

W celu realizacji usług na rzecz osób i rodzin z problemem uzależnienia samorząd gminy współpracował z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Orli, Komendą Powiatową Policji w Bielsku Podlaskim, Prokuraturą w Bielsku Podlaskim, Sądem Rejonowym III Wydział Rodzinny i Nieletnich w Bielsku Podlaskim, kościołami, placówkami oświatowymi, służbą zdrowia, organizacjami charytatywnymi i stowarzyszeniami.

Tabela 25. Dane dotyczące postępowań prowadzonych przez GKRPA

Liczba:	2011	2013	2016
Wniosków, które wpłynęły do GKRPA	15	11	14
Przeprowadzonych rozmów motywujących do poddania się leczeniu odwykowemu	15	<u>13</u>	<u>14</u>
Skierowań do Sądu Rejonowego w Bielsku Podlaskim o wydanie postanowień w przedmiocie leczenia odwykowego	6	3	5

Źródło: Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Orli.

TENDECJE I PROGNOZY OBSZARU ZDROWIA

1. Zakres podstawowej opieki medycznej jest wystarczający.
2. Specjalistyczna opieka medyczna dostępna jest w poradniach oraz szpitalach w Bielsku Podlaskim oraz Hajnówce.
3. Do najważniejszych problemów zdrowotnych mieszkańców gminy należą: choroby układu sercowo–naczyniowego, choroby układu ruchu i reumatyczno-kostno-stawowe, choroby układu oddechowego, nowotworowe. Stąd też potrzeby sprawowania opieki pielęgnacyjno-leczniczej nad obłożnie chorym i nad pacjentami w zaawansowanym wieku, które są samotne, z niewydolnością krążeniowo-oddechową i zaburzeniami psychicznymi są wymieniane jako niezbędne przez personel medyczny w gminie.
4. Utrzymuje się tendencja do popełniania wykroczeń związanych ze szkodliwym używaniem alkoholu, a także konieczność podejmowania interwencji i rozmów prowadzonych przez członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
5. Konieczne jest prowadzenie diagnozy związanej ze szkodliwym używaniem alkoholu, narkotyków i innych substancji, szczególnie wśród młodych osób w celu działań związanych z profilaktyką i ich rozwiązywaniem, jak również integracją społeczną osób nimi dotkniętych.

POZIOM BEZPIECZEŃSTWA

Nad bezpieczeństwem mieszkańców Gminy Orla czuwa Policja i Straż Pożarna. Najbliższa komenda Policji znajduje się w Bielsku Podlaskim, natomiast na terenie gminy istnieje posterunek Policji, w którym dyżur pełni dzielnicowy.

Na podstawie informacji o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie gminy Orla przedstawionej przez Komendę Powiatową Policji w Bielsku Podlaskim, uzyskano następujące dane:

Tabela 26. Rodzaje przestępstw na terenie gminy Orla

Rodzaje przestępstw	Dane za okres od 01.08.2013 r. do 31.07.2014 r.	Dane za okres od 01.08.2014 r. do 31.07.2015 r.	Dane za okres od 01.08.2015 r. do 01.08.2016 r.
Kradzież	2	0	4
Kradzież z włamaniem	1	0	0
Przestępstwa rozbójnicze	0	0	0
Bójka lub pobicie	1	0	1
Zniszczenie bądź uszkodzenie cudzego mienia	2	2	1
Nietrzeźwi kierujący	10	18	7
Inne rodzaje przestępstw	7	6	13
Oszustwa	0	3	0
Groźby karalne popełnienia przestępstwa	0	2	0
Rozbój	0	0	1
Wypadek drogowy	0	0	2
Ogólna ilość przestępstw	23	31	29

Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Bielsku Podlaskim.

W celu poprawy bezpieczeństwa na terenie gminy Orla funkcjonariusze policji prowadzili również karty zadań doraźnych, w ramach których w godzinach nocnych dokonywali kontroli miejsc zagrożonych. Funkcjonariusze policji dokonywali również różnego rodzaju interwencji, które przedstawiają się następująco:

Tabela 27. Rodzaje przeprowadzonych interwencji na terenie gminy Orla.

Rodzaje interwencji	Dane za okres od 01.08.2013 r. do 31.07.2014 r.	Dane za okres od 01.01.2015 r. do 01.08.2016 r.
Interwencja domowa	33	36
Interwencja policyjna	28	
Interwencje ruchu drogowego	20	25
Pożar	1	3
Podpalenie	1	
Zgon	5	2
Kolizja drogowa	13	12
Spożywanie alkoholu w miejscu publicznym	1	1

Leżąca osoba	2	7
Kradzież mienia (wykroczenie)	4	3
Uszkodzenie mienia (wykroczenie)	0	1
Zakłócenie porządku publicznego	0	4
Inne	29	66
Ogólna ilość przeprowadzonych interwencji	137	160

Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Policji w Bielsku Podlaskim.

Policjanci interweniują także w przypadkach przemocy. W ramach tych działań prowadzone są „Niebieskie Karty” oraz współpraca z Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Orli. Rodziny, objęte procedurą „Niebieskie Karty” są pod stałym monitoringiem dzielnicowego oraz pracowników socjalnych.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskiej Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” nakłada na GOPS obowiązek obsługi administracyjno-technicznej Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego i Grup Roboczych w Orli. Przewodniczącym Zespołu Interdyscyplinarnego został wybrany Kierownik Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Orli.

Tabela 28. Niebieskie Karty w gminie Orla w 2016 r.

Lp.	Wyszczególnienie	Liczba
1.	Suma wszystkich aktualnie prowadzonych procedur na dzień 31.12.2016 r.	2
2.	Ogólna liczba sporządzonych „Niebieskich Kart – formularz A” przez przedstawicieli poszczególnych podmiotów wszczynających procedurę w 2016 r. przez:	8
	Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Orli,	0
	Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Orli,	0
	Zespół Szkół z dodatkowym nauczaniem języka białoruskiego im. Ziemi Orlańskiej w Orli,	0
	Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Bielsku Podlaskim Gabinet Lekarza POZ – Filia w Orli,	0
	Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej,	0
	Komendę Powiatową Policji w Bielsku Podlaskim,	8
	Stowarzyszenie na Rzecz Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie „Fundament” w Bielsku Podlaskim.	0
3.	Liczba „Niebieskich Kart - formularz A”, które zostały założone ponownie w 2016 r. w toku trwania tej samej procedury.	1
4.	Liczba powołanych grup roboczych w 2016 r.	8
5.	Liczba prowadzonych procedur z 2015 r.	2
6.	Liczba spotkań grup roboczych.	36
7.	Liczba zakończonych procedur z 2015 r.	2
8.	Liczba zakończonych procedur z 2016 r.	6
9.	Liczba wydanych skierowań na zajęcia korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy.	0
10.	Liczba osób, którym zapewniono schronienie w ośrodku wsparcia.	0
11.	Przypadki odebrania dziecka z rodziny na podstawie art. 12 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.	0
12.	Liczba eksmisji z lokalu w trybie art. 11a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.	0

13.	Liczba przekazanych przez Zespół Interdyscyplinarny/grupę roboczą zawiadomień do organów ścigania (policji, prokuratury) o popełnieniu przestępstwa, w związku z użyciem przemocy w rodzinie.	0
-----	---	---

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego w Orli.

W celu podniesienia stanu bezpieczeństwa mieszkańców gminy Orla funkcjonariusze Komendy Powiatowej Policji w Bielsku Podlaskim podejmowali różne działania edukacyjno-profilaktyczne m.in.: „Nie ufaj bezgranicznie”, „Stop patologiom”, „Bezpieczna droga do szkoły/domu”, „Stop cyberprzemocy”, „Bezpieczne wakacje” itp. W ramach poprawy bezpieczeństwa organizowano spotkania z mieszkańcami gminy oraz upowszechniono wśród społeczności lokalnej informacje dotyczące programu „Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa”. Stan bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie gminy Orla w w/w okresach Komenda Powiatowa Policji w Bielsku Podlaskim oceniła zadawalająco.

Na terenie gminy działają Ochotnicze Straże Pożarne, które posiadają swoje siedziby w miejscowościach: Orla, Malinniki, Gregorowce, Gredele, Spiczki, Reduty, Wólka Wygonowska. Najbliższa jednostka Państwowej Powiatowej Straży Pożarnej zlokalizowana jest w Bielsku Podlaskim.

Tabela 29. Ochotnicza Straż Pożarna w gminie Orla

	2011 rok	2013 rok	2016 rok
Liczba jednostek	7	7	7
Liczba jednostek włączonych do KRRG	1	1	1
Liczba jednostek OSP typu „S”	5	5	4
Kobiece drużyny pożarnicze	1	1	1
Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze	1	1	1
Liczba członków	151	151	151

Źródło: Dane uzyskane z Urzędu Gminy Orla.

Tabela 30. Ilość zdarzeń powstałych na terenie gminy Orla w latach 2011, 2013 i 2016

ROK	POŻARY	MIEJSCOWE ZAGROŻENIA	ALARMY FAŁSZYWE	RAZEM
2011	9	20	1	30
2013	9	29	0	38
2016	7	28	0	35

Źródło: Dane uzyskane z Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Bielsku Podlaskim.

TENDENCJE I PROGNOZY OBSZARU BEZPIECZEŃSTWA

1. Na przestrzeni lat 2011-2016 nastąpił niewielki wzrost przestępstw i zagrożeń lokalnych.
2. Wśród zagrożeń mieszkańcy gminy wskazali: niewłaściwe zachowania pijących alkohol w miejscach publicznych (58,1%), jak i zagrożenia na drodze tj. piractwo na drodze, nietrzeźwi kierowcy (56,8%) .
3. Występuje niewystarczająca liczba patroli policyjnych.

4. Zespół Szkół w Orli, Gminny Ośrodek Kultury w Orli, OSP organizują kampanie, warsztaty profilaktyczne, spotkania z funkcjonariuszami w zakresie wiedzy na temat bezpieczeństwa, przemocy, uzależnień. Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Orli rozpowszechnia materiały np. plakaty, ulotki w w/w kwestii.

POMOC SPOŁECZNA

System pomocy społecznej, jako jeden z elementów zabezpieczenia społecznego polityki społecznej państwa ma za zadanie wspieranie osób i rodzin, które z przyczyn obiektywnych nie są w stanie zaspokoić swoich elementarnych potrzeb życiowych.

Zadania z zakresu pomocy społecznej na terenie gminy Orla realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Orli.

Do jego obowiązków należy:

- 1) prowadzenie diagnostyki jednostkowej i środowiskowej,
- 2) bezpośrednio i pośrednio udzielanie świadczeń,
- 3) współpraca z organizacjami i instytucjami, a zwłaszcza z samorządem lokalnym,
- 4) aktywizowanie środowiska lokalnego.

Ponadto obowiązujący system pomocy społecznej oraz ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, która weszła w życie dnia 01.01.2012 r. nałożyły na gminy obowiązek zabezpieczenia podstawowych potrzeb rodzin i dzieci oraz zadania specjalistyczne takie jak: poradnictwo rodzinne, zapewnienie opieki i wychowania dzieci poza rodziną oraz finansowanie pieczy zastępczej. Na podstawie danych z Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Bielsku Podlaskim ustalono, iż na terenie naszej gminy nie toczą się obecnie żadne sprawy dotyczące ograniczenia władzy rodzicielskiej rodzicom. W przeciągu lat 2011-2016 zgłoszono 3 dzieci do adopcji.

Tabela 31. Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i rodzinach zastępczych

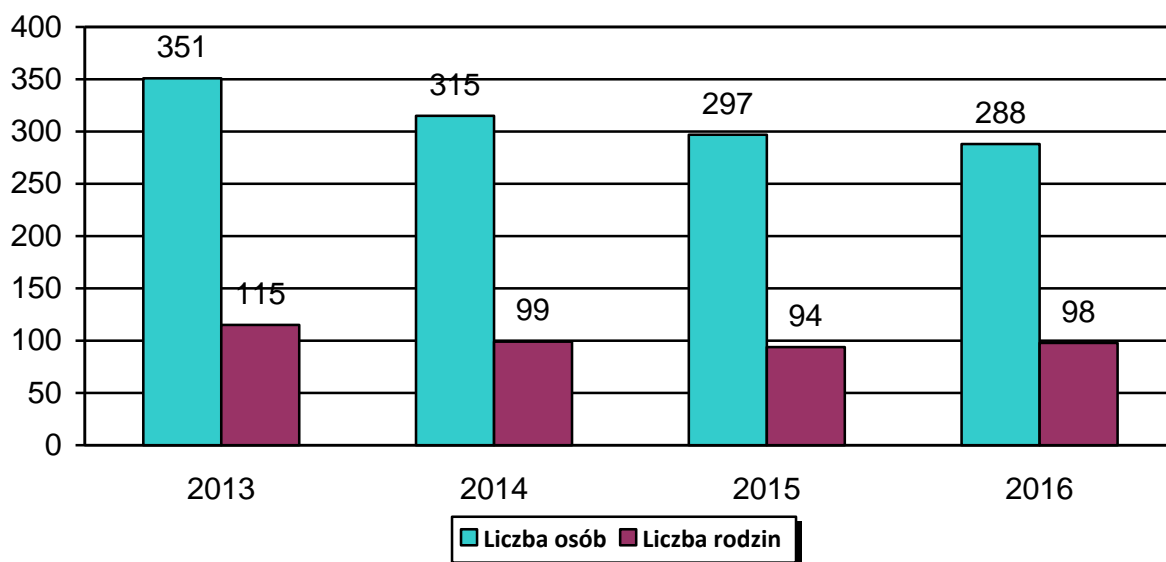
ROK	Liczba dzieci umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	Liczba dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych
2011	3	3
2013	3	3
2016	2	2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Bielsku Podlaskim

Obok Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Orli na rzecz osób wykluczonych działania w gminie Orla są prowadzone przez Gminną Komisję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, zaś w powiecie bielskim przez: Środowiskowy Dom Samopomocy w Bielsku

Podlaskim, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Bielsku Podlaskim, Sąd Rejonowy w Bielsku Podlaskim, Prokuraturę Rejonową w Bielsku Podlaskim, Komendę Powiatową Policji w Bielsku Podlaskim, Powiatowy Urząd Pracy w Bielsku Podlaskim, Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Bielsku Podlaskim, Zakład Ubezpieczeń Społecznych w Bielsku Podlaskim, Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Oddział Bielsk Podlaski, służbę zdrowia (szpitale, POZ, przychodnie, poradnie, Dzienny Oddział Terapii Uzależnień), placówki oświatowe (Poradnia Psychologiczno–Pedagogiczna, szkoły i przedszkola), związki wyznaniowe i organizacje pozarządowe. Ponadto zadania w przedmiotowym obszarze realizują także domy pomocy społecznej w woj. podlaskim i województwach ościennych.

Wykres 1. Osoby objęte pomocą społeczną w latach 2013 – 2016

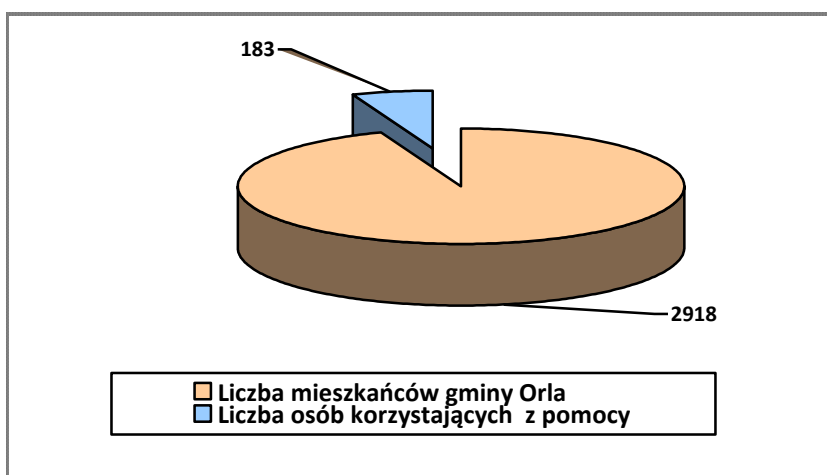

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Orli.

Systematycznie spada liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej. Nie świadczy to jednak o spadku ilości problemów społecznych. Rodziny korzystające z pomocy społecznej są najczęściej wieloprotymowe (jednocześnie w rodzinie występuje np. bezrobocie, alkoholizm, przemoc, niewydolność opiekuńczo-wychowawcza, długotrwała choroba). W związku z tym jest większe zapotrzebowanie na wzmożoną pracę socjalną oraz asystenturę rodziny.

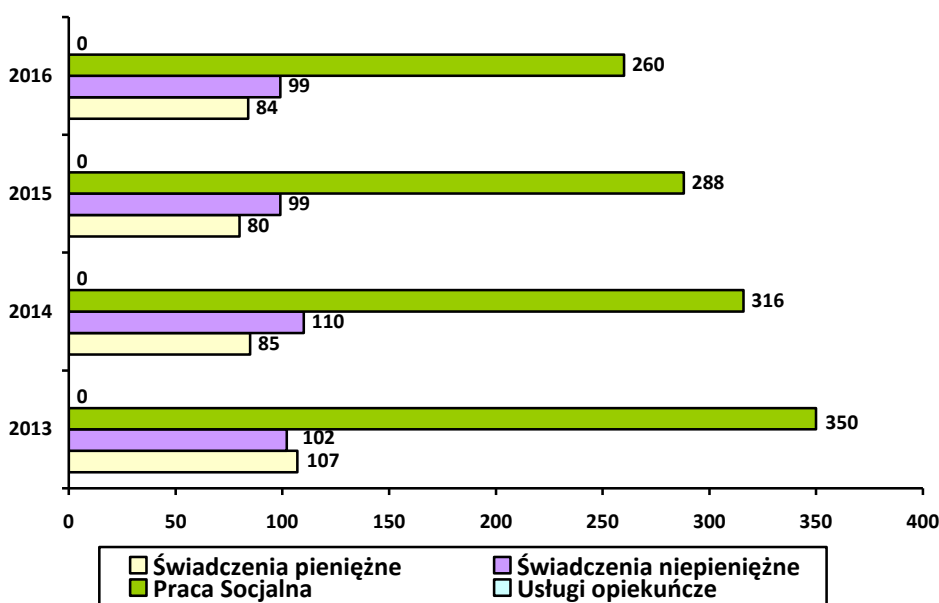
Wykres 2. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej, a ludność gminy w 2016 roku.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Orli.

Spośród 2918 mieszkańców gminy, 183 osób skorzystało z systemu pomocy społecznej w roku 2016, co stanowi 6,27% całej liczby mieszkańców gminy. Liczba ta obejmuje również członków rodzin osób, którym decyzją administracyjną przyznano wsparcie.

Wykres 3. Rodzaje pomocy udzielanej przez GOPS w latach 2013 – 2016 (liczba osób)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Orli.

Analiza danych pozwala stwierdzić, iż udzielane przez pracowników ośrodka **porady** były najczęściej świadczoną formą pomocy. Na przestrzeni lat zauważalny jest niewielki, lecz systematyczny spadek udzielanych porad przez pracowników socjalnych. Związane jest to ze spadkiem osób zgłaszających się do GOPS w Orli. Drugą w kolejności formą udzielanej pomocy były świadczenia niepieniężne, zaś kolejną świadczenia pieniężne. Gminny Ośrodek Pomocy

Społecznej w Orli nie świadczył nigdy usług opiekuńczych, w związku z czym dane zostały przedstawione na poziomie 0 osób.

Tabela 32. Typ realizowanych świadczeń w latach 2013 - 2016.

Typy świadczeń	2013		2014		2015		2016	
	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinie	Liczba rodzin
Zasiłek stały	19	15	19	15	19	15	16	14
Zasiłek okresowy	71	26	71	26	77	25	62	28
Inne zasiłki celowe i w naturze, w tym zasiłki specjalne celowe	259	81	203	57	207	62	185	54
Posiłki	243	55	243	55	212	47	221	50
Odpłatność gminy za pobyt w domu pomocy społecznej	2	2	2	2	2	2	2	2
Pomoc lekowa – w ramach programu przyjętego przez Radę Gminy Orła	0	0	0	0	43	19	198	132

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Orli.

Ustawa o pomocy społecznej zawiera zamkniętą listę powodów, dla których każdy mieszkaniec ma prawo skorzystać z systemu pomocy społecznej.

W 2016 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Orli udzielał wsparcia osobom i rodzinom z następujących przyczyn:

- 1) **bezrobocie – 102 osoby w 38 rodzinach,**
- 2) **ubóstwo – 182 osoby w 65 rodzinach,**
- 3) **niepełnosprawność – 111 osób w 44 rodzinach,**
- 4) długotrwała lub ciężka choroba – 39 osób w 15 rodzinach,
- 5) potrzeba ochrony macierzyństwa – 108 osób w 20 rodzinach,
- 6) bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (ogółem) – 63 osoby w 14 rodzinach,
- 7) alkoholizm – 26 osób w 18 rodzinach,
- 8) przemoc w rodzinie – 2 osoby w 1 rodzinie,
- 9) bezdomność – 2 osoby w 2 rodzinach,
- 10) trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego – 3 osoby w 3

rodzinach,

11) zdarzenia losowe – 0 osób,

12) narkomania – 0 osób,

13) sieroctwo – 0 osób.

Tabela 33. Typ rodzin objętych pomocą społeczną w latach 2013 - 2016.

Wyszczególnienie	2013		2014		2015		2016	
	Liczba rodzin ogółem	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin ogółem	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin ogółem	Liczba osób w rodzinach	Liczba rodzin ogółem	Liczba osób w rodzinach
Rodziny ogółem	116	352	101	322	96	301	99	289
Rodziny z dziećmi ogółem z tego o liczbie dzieci	49	224	44	206	40	187	42	186
1	7	21	5	18	7	21	7	21
2	20	80	18	72	13	52	19	76
3	12	60	12	59	9	45	9	45
4	8	48	7	42	9	54	6	36
5	1	7	1	7	1	7	0	0
6	1	8	1	8	1	8	1	8
7 i więcej	0	0	0	0	0	0	0	0
Rodziny niepełne ogółem	16	47	17	50	16	46	13	39
Rodziny emerytów i rencistów ogółem	29	61	16	39	18	38	16	32

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Orli.

Z pomocy społecznej, jak wykazuje powyższa tabela, najwięcej korzysta rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji. Najczęściej są to rodziny z dwójką dzieci. Tendencja ta praktycznie utrzymuje się na stałym poziomie. Spada natomiast liczba rodzin korzystających z pomocy w kategorii rodzin niepełnych oraz emerytów i rencistów. Można wnioskować, że spowodowane jest to możliwością ubiegania się o dodatki z tytułu samotnego wychowywania, czy też korzystania z zaliczki alimentacyjnej dla osób samotnie wychowujących dzieci, jak również wzrostem świadczeń emerytalno-rentowych osób w podeszłym wieku, które przekraczają kryterium dochodowe uprawniające do korzystania z pomocy społecznej.

Ubóstwo w ustawie o pomocy społecznej jest wymienione w art. 7 pkt 1, nie bez powodu. Zjawisko to jest podstawową i najstarszą przyczyną dobroczynności. Przyjętym wyznacznikiem ubóstwa jest dochód, który stanowi jedno z kryterium przyznawania pomocy społecznej. Najczęściej ubóstwo związane jest z innymi okolicznościami bezpośrednio związanymi z konkretnymi sytuacjami życiowymi. Do najbardziej istotnych zaliczyć tu należy bezrobocie.

Ubóstwo w 2016 roku było najczęstszą przyczyną udzielenia pomocy dla 65 rodzin (182 osoby w rodzinie). Liczba ta wciąż rośnie.

Zgodnie z ustawą z 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych niepełnosprawność to trwała lub okresowa niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodująca niezdolność do pracy. Niepełnosprawni mieszkańcy mają duże problemy ze swobodnym poruszaniem się i załatwianiem niezbędnych potrzeb życiowych, co spowodowane jest istniejącymi barierami architektonicznymi, urbanistycznymi i w komunikowaniu się.

Bardzo ważnym problemem jest umożliwienie dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej, posiadającej specjalne potrzeby edukacyjne, kształcenia na poziomie podstawowym, gimnazjalnym i ponadgimnazjalnym, które stanowi ich życiową szansę na usamodzielnienie się.

Najczęstszymi problemami, z jakimi borykają się osoby niepełnosprawne są:

- 1) utrudniony dostęp do leczenia i rehabilitacji,
- 2) brak usług opiekuńczych,
- 3) utrudnienia architektoniczne i komunikacyjne,
- 4) ograniczenie kontaktów towarzyskich,
- 5) pogorszenie sytuacji materialnej,
- 6) zaniedbywanie gospodarstwa domowego,
- 7) bariery psychologiczne.

Z powodu niepełnosprawności w 2016 roku z pomocy GOPS w Orli skorzystały 44 rodziny liczące ogółem 111 osób w rodzinie.

TENDENCJE I PROGNOZY OBSZARU POMOC SPOŁECZNA

1. Spada na przestrzeni lat 2011-2016 liczba osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej, chociaż nadal dominujące problemy społeczne w gminie to: ubóstwo, bezrobocie, potrzeba ochrony macierzyństwa oraz trudności osób chorych i niepełnosprawnych.
2. Konieczna jest realizacja projektów celowych, działań czy programów ukierunkowanych na usamodzielnianie tych grup: aktywnej integracji, ekonomii społecznej, usług wsparcia rodzin, pracy asystentów rodziny i specjalistów, terapeutów.
3. Kontynuacji wymaga program lekowy skierowany od osób ubogich.
4. Niezbędne jest organizowanie usług w miejscu zamieszkania osób tego wymagających, a także prowadzenie działań mających przeciwdziałać społecznemu wykluczeniu osób niepełnosprawnych (np. likwidacja barier architektonicznych, profilaktyka społeczna).
5. Pogłębia się proces starzenia społeczeństwa i wzrasta liczba osób wymagających wsparcia opiekuńczego i pielęgnacyjnego.
6. Potrzeby osób starszych to między innymi: opieka, potrzeby finansowe, zagospodarowanie czasu wolnego.

2. CZĘŚĆ PROGRAMOWA STRATEGII

W pracach nad strategią założono, że powinna ona określać zadania dla gminy Orla w zakresie rozwiązywania problemów społecznych. Gminna strategia rozwiązywania problemów społecznych, określająca potrzeby mieszkańców gminy jest tworzona metodą planowania partnerskiego z udziałem różnych instytucji działających na terenie gminy, co doprowadzi do porozumienia i współdziałania w rozwiązywaniu trudnych problemów społecznych.

Dążąc do realizacji strategii ustalić należy przede wszystkim cele główne (strategiczne) oraz w następnej kolejności kierunki działania.

Warunkiem osiągnięcia strategicznych celów w zakresie polityki społecznej jest aktywizacja wspólnoty, doskonalenie metod pracy socjalnej, współpraca poszczególnych instytucji oraz dostęp do odpowiednio zorganizowanej infrastruktury, aby udzielana pomoc docierała do najbardziej potrzebujących mieszkańców gminy, odpowiadała ich zapotrzebowaniom i oczekiwaniom.

2.1. REKOMENDACJE Z BADAŃ SPOŁECZNYCH

Podstawowym narzędziem badawczym, za pomocą którego identyfikowano problemy społeczne, był sondaż diagnostyczny, który wykorzystywał anonimową ankietę.

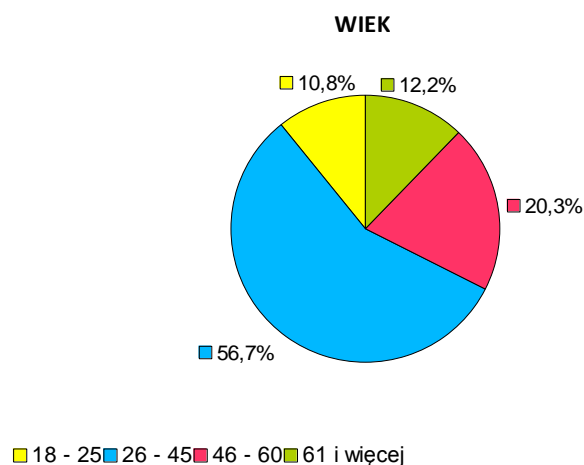
W badaniu wzięły udział 74 osoby z gminy Orla w wieku od 18 do 61 lat i więcej.

Grupę badawczą stanowił przekrój różnych grup społecznych.

Ogólnie ankietę zawierała pytania dotyczące kilku obszarów tematycznych:

- 1) opinii mieszkańców nt. przeciwdziałania problemom społecznym na terenie gminy,
- 2) aktualnych i najbardziej odczuwalnych przez mieszkańców problemów, wpływających na warunki życia,
- 3) mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń w rozwiązywaniu problemów społecznych gminy,
- 4) oczekiwań mieszkańców gminy Orla,
- 5) głównych działań służących niwelacji problemów społecznych na terenie gminy.

Wykres 4. Wiek respondentów

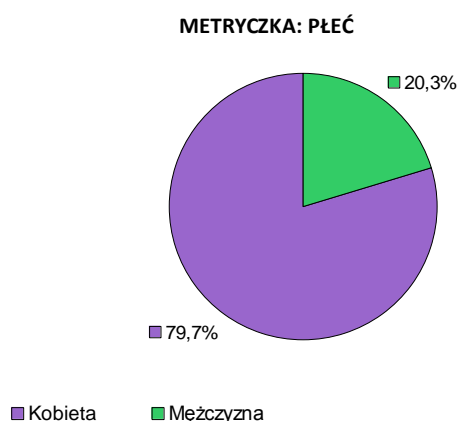

Odpowiedź	Odpowiedzi	Udział
18 - 25	8	10,8 %
26 - 45	42	56,8 %
46 - 60	15	20,3 %
61 i więcej	9	12,2 %

Źródło: Dane uzyskane na podstawie badań ankietowych..

Z analizy danych wynika, że najliczniejszą grupę stanowili respondenci w wieku 26-45 lat (56,8%), zaś kolejną grupę osoby w wieku 46-60 lat (20,3%), zdecydowanie mniej wypowiedziało się osób w wieku 61 i więcej (12,2%) oraz w wieku od 18-25 roku życia (10,8%).

Wykres 5. Respondenci według płci.

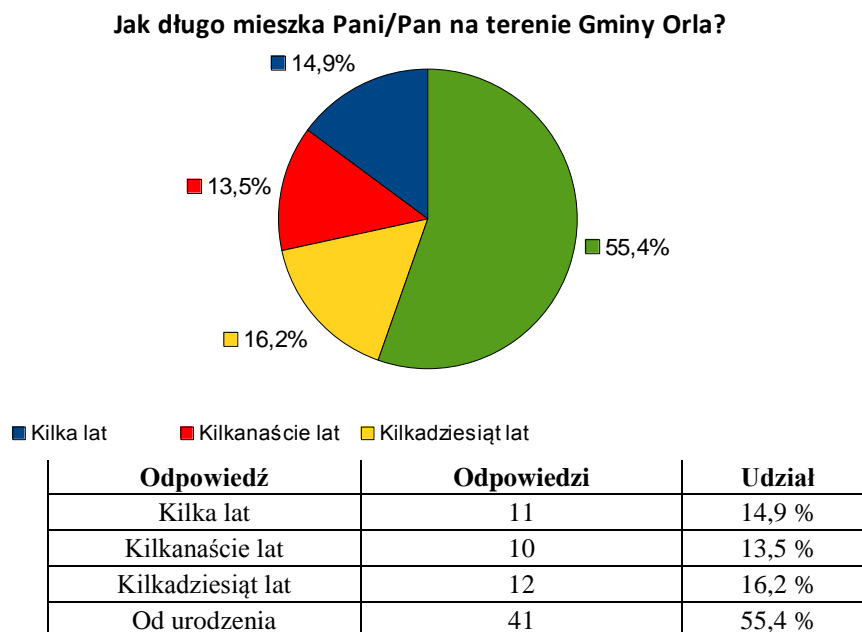

Odpowiedź	Odpowiedzi	Udział
Kobieta	59	79,7 %
Mężczyzna	15	20,3 %

Źródło: Dane uzyskane na podstawie badań ankietowych..

Wśród badanych dominowały kobiety – 79,7 %, mężczyźni znacznie mniej.

Wykres 6. Zamieszkiwanie respondentów na terenie gminy.

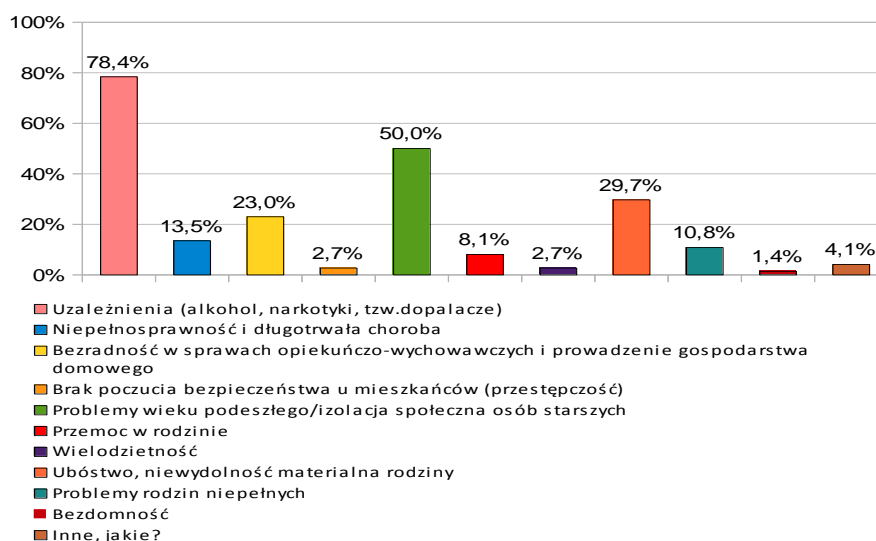

Źródło: Dane uzyskane na podstawie badań ankietowych.

Najwięcej osób wśród ankietowanych zamieszkuje gminę Orla od urodzenia tj. 41 osób (55,4%). Coraz większą grupę respondentów stanowią osoby, które zamieszkują w Orli od kilku (14,9%) lub kilkunastu (13,5%) lat, co wskazuje na zainteresowanie miejscowością osób spoza naszego terenu.

Wykres 7. Najczęstsze problemy społeczne występujące na terenie gminy, które zostały wskazane przez respondentów.

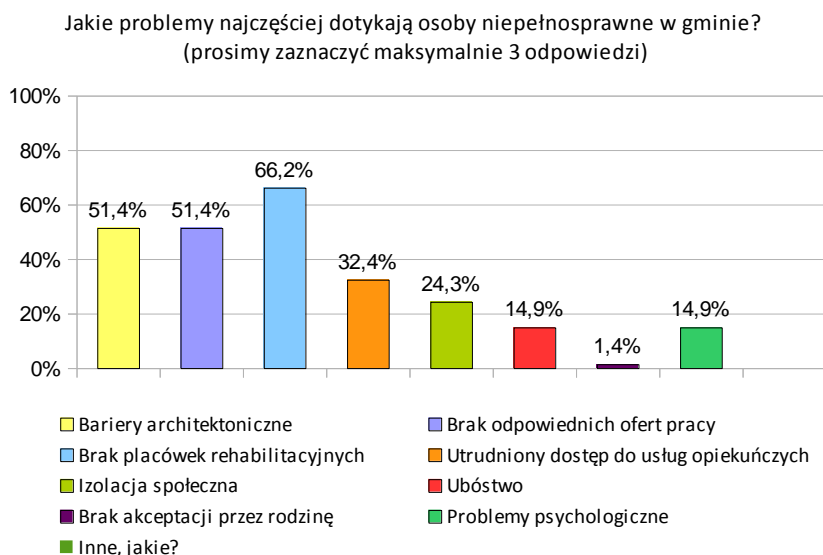
Jakie problemy społeczne uważa Pani/Pan za najważniejsze na terenie naszej gminy?
(prosimy zaznaczyć maksymalnie 3 odpowiedzi)

Źródło: Dane uzyskane na podstawie badań ankietowych.

Duża część ankietowanych (78,4%) uważa, iż najważniejszym problemem społecznym na terenie gminy Orla są: **uzależnienia, głównie alkohol, kolejną istotną kwestią według respondentów (50,0%) jest problematyka wieku podeszłego/izolacja społeczna osób starszych oraz ubóstwo (29,7%).**

Wykres 8. Problemy osób niepełnosprawnych w gminie.

Źródło: Dane uzyskane na podstawie badań ankietowych.

Osoby niepełnosprawne na terenie gminy Orla, według 66,2% respondentów, najczęściej borykają się z problemem wynikającym z braku placówek rehabilitacyjnych. Równocześnie bariery architektoniczne oraz brak odpowiednich ofert pracy stanowią problem dla niniejszej grupy osób. Wiele budynków w gminie nie jest dostosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych, dopiero ich generalny remont pozwoli na wprowadzenie znaczących zmian.

Z powyższego wykresu wynika, iż głównym problemem, z jakim borykają się osoby starsze z terenu Naszej gminy jest ograniczona mobilność (71,6%), gdyż sieć komunikacyjna na terenie jest bardzo ograniczona, osoby starsze często nie są już w stanie same prowadzić samochodu, a najbliższa rodzina zamieszkuje w znacznie oddalonych miejscowościach. Utrudniony dostęp do usług opiekuńczych (60,8%) plasuje się na drugiej pozycji według opinii respondentów, w dalszej kolejności izolacja społeczna, ubóstwo i bariery architektoniczne.

Kwestia usług opiekuńczych na terenie gminy Orla jest obecnie analizowana. Zostały poczynione kroki w kierunku pozyskania środków finansowych na przeszkolenie i zatrudnienie, co najmniej dwóch opiekunek środowiskowych.

Inne wymieniane problemy społeczne gminy Orla:

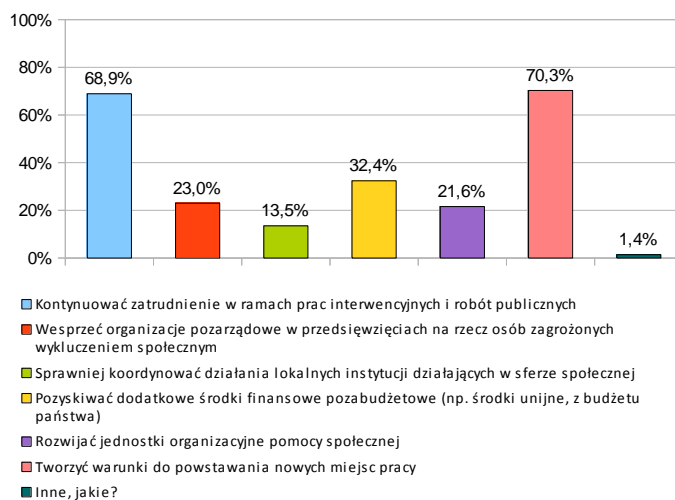
- 1) bezrobocie, zwłaszcza osób młodych,
- 2) niewystarczająca pomoc psychologiczno-terapeutyczna,

- 3) słabo rozwinięta pomoc w zakresie aktywizacji zawodowej,
- 4) ograniczony/utrudniony dostęp do kultury oraz miejsc rozrywki i wypoczynku, zbyt mała ilość zajęć w czasie wolnym dzieci i młodzieży.
- 5) niewystarczająca liczba pracowników w jednostkach,
- 6) słabo rozwinięte rolnictwo.

Wykres 9. Kroki w kierunku ograniczenia obszarów problemów społecznych.

Jakie działania powinien podjąć samorząd gminy, aby ograniczyć obszary problemów społecznych?
(prosimy zaznaczyć maksymalnie 3 główne działania)

Źródło: Dane uzyskane na podstawie badań ankietowych.

Według ankietowanych w celu ograniczenia obszarów problemów społecznych samorząd gminy Orla powinien tworzyć warunki do powstawania nowych miejsc pracy (70,3%) oraz kontynuować zatrudnienie w ramach prac interwencyjnych i robót publicznych (68,9%). Ankietowani podkreślili również wartość pozyskiwania dodatkowych środków finansowych pozabudżetowych (32,4%).

Zdaniem znacznej większości respondentów szansą, która może przyczynić się do rozwiązania problemów społecznych gminy Orla jest oferowanie dzieciom i młodzieży różnych form spędzania czasu wolnego oraz możliwość pozyskiwania środków unijnych przez jednostki funkcjonujące na terenie gminy.

Wśród marginalnych odpowiedzi pojawiły się m.in.: tworzenie i realizacja programów aktywizujących społeczność lokalną; dostęp do nowoczesnych środków komunikowania się (Internet); efektywność i skuteczność działań na rzecz osób uzależnionych.

2.2. WIZJA STRATEGICZNA, CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Wizja została zbudowana w sposób partycypacyjny podczas opracowania Gminnego Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Orla na lata 2016-2023. Stanowi projekcję, opis pożądanego stanu rzeczywistości Gminy Orla w perspektywie kilku najbliższych lat. Określa stan docelowy, do którego dążyć będą wszyscy zaangażowani partnerzy, tj. władze samorządowe gminy, partnerzy społeczni i gospodarczy oraz mieszkańcy, wykorzystując przy tym możliwości płynące z własnych atutów i szans pojawiających się w otoczeniu. Wizja określa cel, do jakiego zmierza cała wspólnota obszaru gminy. Wskazuje ona zasadniczy kierunek podejmowanych działań. W kontekście Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dopisano trzeci akapit dotyczący dzieci, osób starszych i rodzin.

WIZJA

Dzięki współpracy i zaangażowaniu władz lokalnych, partnerów społecznych i gospodarczych oraz mieszkańców Gmina Orla jest miejscem, które wyróżnia atrakcyjny standard życia i dostęp do usług publicznych wysokiej jakości.

Gmina Orla w pełni korzysta ze swojego położenia, walorów środowiskowych i kulturowych rozwijając konkurencyjne sektory gospodarki, przedsiębiorczość oraz ofertę spędzania czasu wolnego.

Gmina Orla to miejsce, gdzie dzieci, osoby starsze i rodziny żyją godnie i aktywnie.

Przygotowane wnioski i potrzeby, zgłoszone przez instytucje gminne podczas nadsyłanych informacji do dokumentu oraz rekomendacje z badań społecznych opracowane przez GOPS Orla, a także skonstruowaną wizję poddano analizie podczas prac nad strategią.

W ten sposób opracowano trzy najważniejsze **obszary problemowe**, które powinny stać się przedmiotem działań samorządu oraz całej społeczności gminy na lata 2017-2027. Zostały one zaprezentowane poniżej:

I OBSZAR

dotyczy budowania wsparcia dla osób starszych i niepełnosprawnych.

II OBSZAR

powstał w oparciu o konieczność rozwoju rynku pracy, wzmocnienia osób słabego statusu ekonomicznego na rynku pracy i rozwiązywania problemów osób i rodzin bezrobotnych, o niskich dochodach (ukryte bezrobocie).

III OBSZAR

związany jest z rozwojem usług na rzecz dzieci, młodzieży i rodzin, w tym wymagających wsparcia.

Celem Strategii jest podjęcie systemowych rozwiązań problemów społecznych występujących w gminie i destabilizujących życie mieszkańców w zdiagnozowanych obszarach.

Wytyczone cele zrealizowane zostaną przy wykorzystaniu istniejących instytucji, organizacji i innych podmiotów działających w sferze społecznej. Zintegrowanie lokalnego środowiska zagwarantuje pomoc i wsparcie osobom znajdującym się w trudnej sytuacji socjalno-bytowej oraz umożliwi ludziom życie w poczuciu poszanowania godności każdej osoby, eliminowanie dysfunkcji oraz równy dostęp do zasobów podstawowych usług.

Z zebranych oczekiwań, co do działań w trzech obszarach rozwiązywania problemów społecznych, sformułowano trzy cele strategiczne.

I CEL STRATEGICZNY

BUDOWANIE SYSTEMU WSPARCIA OSÓB STARSZYCH, NIEPEŁNOSPRAWNYCH W GMINIE

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁANIA:

1. Likwidacja barier architektonicznych w gminie.
2. Modernizacja i rozwój bazy lokalowej Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej.
3. Inspirowanie społeczeństwa do tworzenia instytucji i organizacji samopomocowych na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych.
4. Propagowanie zdrowego stylu życia, edukacja prozdrowotna.
5. Podnoszenie wiedzy i kompetencji osób niepełnosprawnych w zakresie praw i usług, kompetencji cyfrowych osób.
6. Przygotowanie, wdrażanie, udział w projektach celowych na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych.
7. Rozwijanie systemu opieki nad starszymi, przewlekle chorymi i niepełnosprawnymi mieszkańcami:
  - 1) powołanie Domu Dziennego Pobytu dla Osób Starszych,
  - 2) zapewnieniu osobom starszym i niepełnosprawnym usług opiekuńczych, usług specjalistycznych,
  - 3) wsparcie w zaspakajaniu potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych (spędzanie czasu, dostarczenie posiłku, pomoc w codziennych czynnościach, pomoc transportowa itp.).
8. Kontynuacja programu lekowego.
9. Organizacja imprez kulturalnych, rekreacyjnych i wydarzeń.
10. Prowadzenie klubu seniora, zespołów artystycznych: zespołu „Orlanie”, zespołu „Malinki” i innych.
11. Rozszerzenie oferty aktywności dla osób starszych i niepełnosprawnych poza miejscowością gminną.

12. Wspieranie i współpraca z instytucjami, organizacjami, kościołami, związkami wyznaniowymi, które prowadzą akcje na rzecz ludzi ubogich, starszych, niepełnosprawnych, chorych.

II CEL STRATEGICZNY
ROZWÓJ RYNKU PRACY, POMOC OSOBOM O NISKIM STATUSIE I
BEZROBOTNYM

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁANIA:

1. Zwiększeniu liczby/tworzenie nowych miejsc pracy w gminie, zwłaszcza dla ludzi młodych.
2. Wprowadzenie instrumentów preferencyjnych dla podmiotów gospodarczych, tworzących nowe miejsca pracy.
3. Wsparcie przedsiębiorczości i aktywności lokalnej.
4. Umożliwienie odbywania staży, prac interwencyjnych, prac społecznie użytecznych, robót publicznych na terenie gminy.
5. Prowadzenie pracy socjalnej oraz pomocy specjalistycznej, doradztwa, szkoleń na terenie gminy w zakresie nowych kwalifikacji i zmiany zawodu dla osób o niskim statusie i bezrobotnych.
6. Pozyskanie osób lub zatrudnienie odpowiedniej liczby pracowników w jednostkach gminnych, aby móc realizować nowe przedsięwzięcia z zakresu pomocy.
7. Wprowadzanie instrumentów aktywnej integracji i usług ekonomii społecznej.
8. Udział w szkoleniach dla pracowników samorządu w obszarze ekonomii społecznej.
9. Współpraca z PUP w Bielsku Podlaskim, instytucjami rynku pracy, w zakresie programów i projektów celowych.
10. Wspieranie i współorganizacji grup społecznych, prowadzących działalność służącą aktywizacji społecznej i zawodowej.

III CEL STRATEGICZNY
KOMPLEKSOWA POMOC NA RZECZ DZIECI, MŁODZIEŻY I RODZIN

PLANOWANE KIERUNKI DZIAŁANIA:

1. Opracowanie i wdrożenie projektów służących dostępowi do usług edukacyjnych różnych grup społecznych.
2. Realizacja usług służących przeciwdziałaniu wykluczeniu, ubóstwu i rewitalizacji społecznej.
3. Organizowanie czasu wolnego mieszkańców gminy oraz zajęć pozalekcyjnych dzieci i młodzieży, w tym rozszerzenie godzin pracy świetlicy szkolnej.

4. Prowadzenie działań edukacyjnych zmierzających do przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
5. Realizacja działań zmierzających do poprawy funkcjonowania rodziny, w tym praca asystenta rodziny.
6. Zwiększenie dostępu do specjalistów, w tym zapewnienie pomocy psychologiczno-terapeutycznej dzieciom, młodzieży i rodzinom.
7. Wsparcie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych.
8. Wspieranie rodzin osób uzależnionych i współuzależnionych.
9. Rozbudowa infrastruktury kulturalno-wypoczynkowej w gminie. Modernizacja bazy oświatowej, budowa placówek kulturotwórczych (GCK) i innych na rzecz mieszkańców.
10. Wspieranie i współpraca z instytucjami, organizacjami, kościołami, związkami wyznaniowymi, które prowadzą akcje na rzecz dzieci, młodzieży i rodzin.
11. Realizacja:
  - 1) Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Orla na lata 2017-2021,
  - 2) Gminnego Programu Wspierania Rodziny w Gminie Orla na lata 2017-2019,
  - 3) Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych Gminy Orla na 2017 r.,
  - 4) Gminnego Programu Przeciwdziałaniu Narkomanii w Gminie Orla na lata 2017-2020,
  - 5) programów współpracy z organizacjami pozarządowymi,
  - 6) Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Orla na lata 2016-2023.

2.3. HARMONOGRAM REALIZACJI STRATEGII

Przedstawiony poniżej harmonogram na lata 2017-2019 przedstawia aktualne potrzeby i wpisano je jako priorytetowe do realizacji.

CEL STRATEGICZNY I			
BUDOWA SYSTEMU WSPARCIA OSÓB STARSZYCH I NIEPEŁNOSPRAWNYCH W GMINIE			
KIERUNKI DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI	REALIZATORZY	RAMY FINANSOWE
Modernizacja i rozwój bazy lokalowej Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Orli.	Liczba nowych/adaptowanych pomieszczeń Ośrodka. Liczba miejsc do pracy.	GOPS, Gmina Orla	Fundusze własne gminy, EFRR, PROW, LGD i inne zewnętrzne
Rozwijanie systemu opieki nad starszymi i przewlekle chorymi mieszkańcami: <ul style="list-style-type: none"> • powołanie Domu Dziennego Pobytu dla Osób Starszych, • zapewnienie osobom starszym i niepełnosprawnym usług opiekuńczych, usług specjalistycznych, • wsparcie w zaspakajaniu potrzeb osób starszych (spędzanie czasu, dostarczenie posiłku, pomoc w codziennych czynnościach itp.). 	Liczba usług w gminie. Wyższe zaspokojenie potrzeb osób starszych, samotnych.	GOPS, Urząd Gminy, instytucje pomocowe, NZOZ, organizacje pozarządowe i kościelne, GOK, GBP, Szkoła Podstawowa w Orli (gabinet masażu)	Fundusze własne gminy, MRPIPS, EFS, PROW, LGD i inne zewnętrzne

Kontynuacja programu lekowego	Liczba osób/rodzin korzystających ze wsparcia Wysokość udzielonej pomocy finansowej Liczba udzielonych świadczeń	GOPS	Fundusze własne
Prowadzenie klubu seniora, zespołów artystycznych: Zespół „Orlanie”, zespół „Malinki” i innych.	Liczba grup formalnych/niefORMALNYCH, zespołów skierowanych do osób starszych i niepełnosprawnych. Liczba osób starszych i rodzin objętych działaniami. Wzrost zdrowego stylu życia wśród osób starszych i rodzin.	GOK, Urząd Gminy, instytucje pomocowe, NZOZ, organizacje pozarządowe i kościelne, GBP	Fundusze własne gminy, MRPIPS, EFS, PROW, LGD i inne zewnętrzne
Współpraca z instytucjami, organizacjami, kościołami, związkami wyznaniowymi, które prowadzą akcje na rzecz ludzi ubogich, starszych, niepełnosprawnych, chorych.	Liczba wydarzeń i akcji w gminie. Liczba osób objętych wsparciem. Wzrost integracji osób starszych i niepełnosprawnych ze środowiskiem.	GOPS, Urząd Gminy Orla, GOK GBP, instytucje pomocowe, edukacyjne, szkoleniowe, NZOZ, organizacje pozarządowe i kościelne	Bezkosztowo

CEL STRATEGICZNY II
ROZWÓJ RYNKU PRACY I POMOC OSOBOM BEZROBOTNYM

KIERUNKI DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI	REALIZATORZY	RAMY FINANSOWE
Wsparcie przedsiębiorczości i aktywności lokalnej.	Liczba inicjatyw z zakresu przedsiębiorczości i aktywności lokalnej. Liczba podmiotów zaangażowanych w działania z zakresu przedsiębiorczości. Liczba szkoleń mieszkańców i podmiotów w tym obszarze.	jednostki samorządu gminnego, powiatowego oraz ich jednostki organizacyjne, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, parafie, podmioty ekonomii społecznej, instytucje szkoleniowe, PUP.	Fundusze własne gminy, MRPIPS, EFS, EFRR, PROW, LGD i inne zewnętrzne, fundusze własne gminy, MRPIPS, EFS, EFRR, PROW, LGD i inne zewnętrzne.
Umożliwienie odbywania staży, prac interwencyjnych, społecznie użytecznych, robót publicznych na terenie gminy.	Liczba osób, które skorzystają ze wsparcia. Liczba zaangażowanych instytucji w organizację działań.	jednostki samorządu gminnego, powiatowego oraz ich jednostki organizacyjne, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, grupy nieformalne, parafie, podmioty ekonomii społecznej, instytucje szkoleniowe, PUP.	Fundusze własne gminy, MRPIPS, EFS, EFRR, PROW, LGD i inne zewnętrzne.
Współpraca z PUP w Bielsku Podlaskim, organizacjami i instytucjami w zakresie programów i projektów celowych w sferze rynku pracy .	Liczba wydarzeń i akcji w gminie. Liczba osób objętych wsparciem.	jednostki samorządu gminnego, powiatowego oraz ich jednostki organizacyjne, placówki oświatowe, organizacje	Zgodnie z planem programów i projektów.

	Wzrost integracji osób bezrobotnych ze środowiskiem.	pozarządowe, grupy nieformalne, parafie, podmioty ekonomii społecznej, instytucje szkoleniowe, PUP.	
CEL STRATEGICZNY III KOMPLESKOWE WSPARCIE NA RZECZ DZIECI, MŁODZIEŻY I RODZIN			
KIERUNKI DZIAŁANIA	WSKAŹNIKI REALIZACJI	REALIZATORZY	RAMY FINANSOWE
Realizacja działań zmierzających do poprawy funkcjonowania rodziny, w tym praca asystenta rodziny.	Liczba programów, projektów, wydarzeń profilaktycznych, edukacyjnych skierowanych do osób i rodzin. Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny. Liczba rodzin objęta pracą socjalną.	GOPS, instytucje pomocowe, edukacyjne, szkoleniowe, szkoły, policja, organizacje pozarządowe i kościelne, grupy nieformalne.	Fundusze własne gminy, MRPIPS.
Zwiększenie dostępu do specjalistów, w tym zapewnienie pomocy psychologiczno-terapeutycznej dzieciom i młodzieży.	Liczba osób świadczących usługi specjalistyczne. Liczba usług. Wzrost liczby osób objętych wsparciem.	GOPS, instytucje pomocowe, edukacyjne, szkoły, policja, organizacje pozarządowe i kościelne	Fundusze własne gminy, MRPIPS, EFS, PROW, LGD i inne zewnętrzne

Rozbudowa infrastruktury kulturalno-wypoczynkowej w gminie. Modernizacja bazy oświatowej, budowa placówek kulturotwórczych (GCK) i innej na rzecz mieszkańców.	Liczba rozbudowanych/zaadoptowanych budynków gminnych. Liczba projektów.	jednostki samorządu gminnego, placówki oświatowe i kultury.	Fundusze własne gminy, MK, EFRR, PROW, LGD i inne zewnętrzne
<p>Realizacja programów gminnych:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Orla na lata 2017-2021 • Realizacja Programu Wspierania Rodziny na lata 2017-2019: • Realizacja Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych • Gminnego Programu Przeciwdziałaniu Narkomanii w Gminie Orla na lata 2017-2020, • programów współpracy z organizacjami pozarządowymi, • Planu Rozwoju Lokalnego Gminy Orla na lata 2016-2023. 	Zgodnie ze wskaźnikami programów	Zgodnie z zapisami programów.	Zgodnie z zapisami programów.

Realizacja strategii może odbywać się równocześnie przy wykorzystywaniu i budowaniu nowych programów celowych, projektów lokalnych w obszarach zdefiniowanych w dokumencie.

3. ZARZĄDZANIE I MONITOROWANIE STRATEGII

Zarządzanie i monitoring zapisów strategicznych polega na systematycznej ocenie oraz modyfikacji kierunków działania w przypadku istotnych zmian.

Podmiotami skutecznego zarządzania będą przede wszystkim:

- 1) **Wójt Gminy Orla** odpowiedzialny za wdrażanie Strategii oraz wsparcie koordynatora przy realizacji strategii.
- 2) **Rada Gminy Orla** pełniąca bieżący nadzór nad realizacją Strategii - czuwa, aby przy tworzeniu budżetu uwzględniane były wybrane kierunki działania; uchwała zmiany w Strategii.
- 3) **Koordinator wdrażania Strategii - GOPS w Orli**
  - a) gromadzi dokumentację związaną ze strategią,
  - b) prowadzi monitoring,
  - c) przedkłada informacje z realizacji Strategii /harmonogram co trzy lata podczas sesji Rady Gminy Orla.

Zapewnienie spójności z innymi dokumentami strategicznymi

Podmioty realizujące kierunki działania strategicznego, programy celowe i projekty powinny sprawować opiekę nad tym, aby zapisy Strategii były uwzględniane w innych dokumentach programowych.

System aktualizacji:

Część programowa: cele, kierunki działań, harmonogram będzie poddawana przeglądowi i aktualizacji raz na trzy lata. Po wprowadzeniu zmian Koordynator zobowiązany jest dostarczyć wszystkim zainteresowanym podmiotom informację o dokonanej aktualizacji.

Niniejszy dokument, po uchwaleniu przez Radę Gminy powinien być opublikowany na stronie internetowej gminy, a ponadto przekazany uczestnikom procesu planowania oraz wszystkim jednostkom i instytucjom, które zostaną zobowiązane do realizacji Strategii.

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych będzie skuteczna, o ile przedstawiciele samorządu lokalnego znajdą zasoby umożliwiające budowę oraz realizację kierunków działania i programów celowych, zgodnych z przyjętymi zakresami działań. Programy można realizować w okresach rocznych, dłuższych lub krótszych, w zależności od charakteru danego projektu.

Przy realizacji kierunków działania oraz programów znaczenie będą miały środki, które Rada Gminy będzie przeznaczała na ten cel. Projekty można realizować w ramach :

- a) własnych zasobów samorządu,
- b) poprzez organizacje pozarządowe,
- c) poprzez inne instytucje zewnętrzne,
- d) w partnerstwach sektorowych.

Projekty i programy mogą być przyjmowane przez Radę Gminy Orla stosownymi uchwałami, które winny przybierać formułę załączników do niniejszej Strategii. Projekty i programy realizowane w ramach Strategii powinny być zgodne z przyjętymi kierunkami działań.

Monitoring

Bazą informacji statystycznej, zbieranej na potrzeby wskaźników monitorowania będą roczne dane Oceny Zasobów Pomocy Społecznej. Poza tym bazę tę będą stanowiły informacje i dane otrzymane od instytucji i grup środowiskowych dotyczące realizacji harmonogramu.

Informacja z realizacji Strategii będzie przedstawiana raz na trzy lata podczas sesji Rady Gminy Orla przez Koordynatora. Odnosić się będzie do celów, kierunków działania i harmonogramu Strategii.

ZAKOŃCZENIE

Polityka społeczna oparta na określonych zasadach, normach i wartościach może być postrzegana jako przewodnik działania władz samorządowych w celu:

- 1) kształtowania warunków życia ludności oraz stosunków międzyludzkich, ogólnych warunków rozwoju,
- 2) harmonizowania i godzenia rozbieżnych interesów różnych grup społecznych, a tym samym tworzenia warunków dla pokoju społecznego między kapitałem a pracą.

Zasady budowania społeczności lokalnej, wolnej od zagrożeń i problemów społecznych, to:

1. **Zasada samopomocy** – przejawia się w istnieniu i rozwoju pomocy wzajemnej ludzi, zmagających się z podobnymi problemami życiowymi oraz pomocy silniejszych dla słabszych, zazwyczaj w ramach niewielkich nieformalnych grup.
2. **Zasada przezorności** – oznacza, że bezpieczeństwo socjalne jednostki nie może być tylko efektem świadczeń ze strony społeczeństwa, ale wynikać powinno także z odpowiedzialności człowieka za przyszłość własną i rodziny.
3. **Zasada solidarności społecznej** – najczęściej rozumiana jako przenoszenie konsekwencji, niekiedy utożsamiana z solidaryzmem społecznym, oznaczającym wyższość wspólnych interesów członków społeczeństwa nad interesami poszczególnych klas lub warstw.
4. **Zasada pomocniczości** – oznacza przyjęcie określonego porządku, w jakim różne instytucje społeczne dostarczają jednostce wsparcia, gdy samodzielnie nie jest w stanie zaspokoić swoich potrzeb; w pierwszej kolejności pomoc powinna pochodzić od rodziny, a następnie od społeczności lokalnej, a na końcu od Państwa.
5. **Zasada partycypacji** – wyraża się w takiej organizacji życia społecznego, by poszczególni ludzie mieli możliwości pełnej realizacji swoich ról społecznych, zaś poszczególne grupy mogły zajmować równoprawne z innymi miejsce w społeczeństwie.
6. **Zasada samorządności** – stanowi realizację takich wartości, jak wolność, podmiotowość człowieka; realizowana jest poprzez taką organizację życia społecznego, by jednostki i grupy miały zagwarantowane prawo do aktywnego udziału w istniejących już instytucjach społecznych i tworzenia nowych instytucji w celu skuteczniejszego zaspokajania potrzeb i realizacji interesów.
7. **Zasada dobra wspólnego** – przejawia się w takich działaniach władz publicznych, które uwzględniają korzyści i interesy wszystkich obywateli i polegają na poszukiwaniu kompromisów tam, gdzie interesy te są sprzeczne.
8. **Zasada wielosektorowości** – polega na równoczesnym funkcjonowaniu publicznych podmiotów polityki społecznej, organizacji pozarządowych i instytucji rynkowych, które dostarczają środków i usług służących zaspokajaniu potrzeb społeczeństwa.

Gminna Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orla ma charakter otwarty i elastyczny. Oznacza to, że poszczególne jej elementy w trakcie realizacji mogą być modyfikowane, zmienione i dostosowane do sytuacji społecznej.